

Abramsson, Marianne

Befolkningsfrågan i press och politik, 1994-2004

Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:10

ISSN 1652-120X

ISBN 91-89655-68-0

Befolkningsfrågan i press och politik, 1994–2004

Inledning

Frågan om hur befolkningstalen utvecklas är ständigt aktuell. Diskussionen handlar inte bara om huruvida vi blir fler eller färre utan även om var förändringar i befolkningstalen äger rum, hur stora olika åldersgrupper är samt vilka konsekvenser detta får för samhällsplanering och ekonomi. Vissa perioder utmärker sig särskilt. I Sverige var befolkningstillväxten under slutet av 1800-talet påtaglig, den tvingade människor som inte längre kunde försörja sig i hemlandet att emigrera. Miljonen människor gav sig av från Sverige, företrädesvis till USA men även till Kanada och Australien. På 1930-talet föddes så få barn att det talades om en befolkningskris medan det på 1940-talet föddes ett rekordstort antal barn, en babyboom, de som går under beteckningen 40-talisterna, den stora gruppen som nu börjar uppnå pensionsåldern.

På 1960-talet, då 40-talisternas barn föddes, väckte frågan om befolkningsökningen i världen nästan undergångsstämning och frågor började resas om hur många människor jorden faktiskt kan försörja. Resursförbrukningen i olika delar av världen skiljde sig då, liksom nu, med en minoritet som stod för större delen av konsumtionen medan den stora majoriteten konsumerade betydligt mindre och ett stort antal var fattiga. Vad skulle hända om majoriteten började konsumera i samma omfattning som minoriteten? Enligt Boserup skulle teknologisk utveckling komma att lösa försörjningsproblemen såsom tidigare befolkningstillväxt hade lett till teknologisk förändring. En del, t ex många politiker i västvärlden, räknade fram den samtida befolkningsökningen och byggde infrastruktur som skulle klara denna enorma befolkningstillväxt¹.

¹För en översikt se Korpi, M (2002) Svenskt befolkningsekonomiskt tänkande. I *Befolkning och välfärd. Perspektiv på framtidens välfärdspolitik*, (red Malmberg, B och Sommestad, L), Institutet för framtidsstudier, Stockholm, sid 18–56.

Malmberg, B och Sommestad, L (2000) Four phases in the Demographic transition. Implications for Economic and Social Development in Sweden 1820–2000. 2000:6, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.

Men så avstannade befolkningstillväxten i västvärlden, ökningstakten blev inte så snabb som tidigare och senare, mest påtagligt under senare delen av 1990-talet, upplevde en rad länder en drastisk minskning av födelsetalen och många länder i väst ökade endast måttligt sin folkmängd och då beroende på invandring, den naturliga tillväxten var negativ.

Som en konsekvens av detta kom diskussionen i västvärlden nu istället att handla om hur det ska bli möjligt att försörja befolkningen när andelen äldre ökar och andelen yngre blir färre. Parallellt med denna fråga om att andelen äldre ökar och de därmed ökande kostnaderna för t ex hälso- och sjukvård är en annan fråga åter aktuell. Om befolkningstillväxten endast är måttlig eller rentav avtar, var kommer människor att bo? Hur kommer den geografiska fördelningen av invånarna att se ut? Denna senare fråga är särskilt påtaglig i Sverige som är en glest befolkad nation och där delar av landet riskerar att helt avfolkas om befolkningen minskar i antal.

Den här typen av demografiska frågor har med olika intensitet och utifrån olika perspektiv tagits upp i press och politik. Syftet med föreliggande studie är att presentera hur den demografiska debatten har utvecklats under perioden 1994–2004. En fråga är i vilken utsträckning den demografiska forskning som har bedrivits vid t ex Institutet för framtidsstudier har fått genomslag i den debatt om befolkningsfrågor som har presenterats i press och i den politiska diskussionen. En hypotes är att debatten kring befolkningsfrågor intensifierades i samband med millennieskiftet, dels för att framtidsfrågor allmänt då stod i fokus dels för att fyrtiotalisternas pensionsavgångar stod för dörren.

Studien består av två delar, en kortare som utgörs av en bibliometrisk undersökning av befolkningsfrågans roll i pressen, och en längre som tar upp vilka demografiskt relaterade ämnen som har behandlats i media och politik vid olika tidpunkter. Dessa två delar följer efter metodavsnittet nedan. Studien avslutas med en sammanfattande diskussion.

Metod

I detta avsnitt beskrivs hur de båda undersökningarna har genomförts. Båda bygger på sökningar i olika databaser.

Bibliometrin är en statistisk översikt över i vilken omfattning befolkningsfrågan tagits upp i tidningar som återfinns i ett par olika databaser. De nyhetsarkiv som har använts för bibliometrin är Presstext och Mediarkivet. De undersökta tidningarna utgörs av Dagens Nyheter (DN), Svenska Dagbladet (SvD), Aftonbladet och Landsortspress. Landsortspressen i sin tur inkluderar Borlänge Tidning, Falu Kuriren, Mora Tidning, Nerikes Allehanda, Östersunds-Posten, Västerbottens-Kuriren och för träffarna från dessa tidningar har artiklar från TT uteslutits.

De sökord som har använts är *demografi**, *befolkningsutveckling*, *åldrande** och *befolkning*, *barnafödande*, *arbetskraftsinvandring*, *födelse*, *avfolkning*, *fyrtpolitik**, *försörjningsbörda*, *regionalpolitik*, *familjepolitik* och *arbetskraftsbrist*. Beteckningen (*) i slutet av ord innebär att samtliga kombinationer av ordet i fråga leder till träffar i undersökningen. Efter sökningen har artiklarnas relevans för ämnet studerats. Denna värdering av artiklarnas relevans bygger på en subjektiv bedömning av författaren.

Presstext omfattar hela den analyserade perioden utan undantag, antalet träffar under respektive år tyder på att huvuddelen av det publicerade materialet finns med i databasen. Mediarkivet däremot omfattar endast samtliga år när det gäller vissa tidningar. Aftonbladet introducerades i arkivet i september 1994 och SvD först den 1 januari 1995, det senare gäller också för vissa av de tidningar som ingår i begreppet Landsortspress. För Aftonbladets del finns inte några träffar för år 2004 vilket kan bero på att de analyserade delarna, Ledare och Debatt, går under andra beteckningar från och med 2004. För DN, SvD och Aftonbladet har undersökningarna delats in i ledare och debatt, medan för Landsortspressen har enbart en generell sökning gjorts. Anledningen till att Landsortspressen behandlats på detta sätt är dels att de olika tidningsavsnitten har skilda benämningar i de olika tidningarna och att antalet träffar skulle ha blivit alltför få om enstaka tidningsökningar utförts.

Det som i denna studie beskrivs som relevanta träffar/artiklar innebär att innehållet i artiklarna verkligen behandlar frågeställningarna som sökorden bygger på. En artikel, som endast i förbifarten i en annan debatt, inkluderar något av sökorden räknas inte in i sammanställningen. Däremot kan en specifik artikel vara relevant/räknas för flera olika sökord, vilket innebär att antalet artiklar som behandlar befolkningsfrågor är färre än antalet sammanlagda träffar. Ett specifikt år som exempelvis ger sammanlagt 50 träffar på de separata sökorden kan exempelvis omfatta endast 20 olika artiklar, eftersom sökorden i många fall återkommer tillsammans i artiklar som tar upp befolkningsfrågan.

Den andra delen av studien har formen av en litteraturstudie som bygger på de olika artiklar som har skrivits i huvudsakligen dagspress kompletterat med hur frågan har tagits upp av olika politiska partier. Främst har artiklar i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet refererats till men även artiklar i Aftonbladet, Expressen samt några landsortstidningar finns med. Artiklar i landsortstidningarna som inte härstammar från TT tar mestadels upp frågor av lokal karaktär och har därför med några undantag utelämnats.

Artiklarna har till största delen hämtats från databaserna ovan, Presstext och Mediearkivet. Det pappersarkiv, Observer, som finns på Institutet för framtidsstudier har också använts. För att hitta artiklar i de olika databaserna har vissa sökord använts. De sökord som har använts är samma som ovan med tillägget att en sökning även har gjorts på *Institutet för framtidsstudier* samt på namnen på de personer som under perioden har varit verksamma i demografigruppen vid Institutet för framtidsstudier, särskilt Lena Sommestad, Bo Malmberg och Thomas Lindh. I syfte att följa upp relaterade artiklar i något ämne har även sökningar på andra ord genomförts, men i mindre skala. Sökorden ingår inte nödvändigtvis i artikeln utan kan vara sökord under vilka artikeln sorterats i databasen.

För den politiska diskussionen har en sökning i Rixlex, där riksdagens arkiv finns tillgängligt, gjorts på ovan nämnda sökord, dock inte på Institutet för framtidsstudier samt enskilda personer. Olika motioner har tagits med som exempel på vad de olika partierna generellt har fört fram i befolkningsfrågan. Syftet har däremot inte varit att systematiskt gå igenom och redogöra för innehållet i alla relevanta politiska dokument.

Metodologiska problem

Det resultat som presenteras nedan är i stor utsträckning beroende av hur de olika databaserna är upplagda samt vilka tidningar och tidskrifter dessa omfattar. Den databas som gav bäst utbyte var Presstext och då huvudsakligen vad gäller Dagens Nyheter. Övriga tidningar och tidskrifter som ingår i Presstext gav endast ett fåtal träffar. Även Mediarkivet som bl a inkluderar Svenska Dagbladet resulterade i ett någorlunda stort antal träffar men inte i samma utsträckning som Presstext. Även i Mediarkivet som innehåller en rad tidningar och tidskrifter var det ett fåtal som dominerade i träfflistan, nämligen Svenska Dagbladet och Göteborgs-Posten.

Observer, det pappersarkiv som finns vid Institutet för framtidsstudier innehåller artiklar från tidningar och tidskrifter där institutet eller personal därifrån omnämns. Arkivet täcker inte alla år under perioden och har använts endast för åren 2000–2004.

Den politiska diskussionen är omfattande och befolkningsfrågan omnämns ofta i längre sammanhang som en liten del av ett större politiskt program. I den utsträckning befolkningsfrågan tas upp ur ett perspektiv som bedömdes som relevant för detta sammanhang, dvs som representativ för det parti vilket har författat dokumentet har den tagits med i resultaten nedan för att illustrera en politisk uppfattning.

Ovanstående ger vid handen att i framställningen nedan kommer artiklar i Dagens Nyheter (DN) att dominera. Man kan då anta att debatten om befolkningsfrågan varit mer intensiv i denna tidning. Detta behöver dock inte vara fallet utan kan istället bero på det sätt de olika databaserna är upplagda på samt vilka sökord varje artikel är inlagd under. Likaså blir resultatet beroende på de sökord som använts samt vilken relevans författaren till föreliggande studie tillskrivit olika artiklar och politiska dokument.

Liksom i den bibliometriska studien har materialets relevans bedömts av författaren vilket påverkar resultatet. Någon faktagranskning av det som har skrivits i artiklarna har inte skett och de åsikter som förs fram tillskrivs respektive artikel-/motionsförfattare.

En bibliometrisk studie

Nedan presenteras befolkningsfrågans omfattning i pressen i form av en bibliometrisk studie såsom beskrivits ovan.

Sökordsspecifika observationer

Under perioden 1994–1998 så leder de flesta sökorden inte till något större antal träffar, generellt sett till mellan 0 och 10, undantaget regionalpolitik, avfolkning och demografi*. Regionalpolitiken var det mest omskrivna sökordet under de inledande åren och förekomsten ökade kraftigt under 1998. Detta höll i sig under det följande året och kombinerat under 1998-99 gav en sökning över 100 relevanta träffar sammanlagt.

Avfolkning förekommer endast marginellt i tidningarna inledningsvis, men under 1998 förekommer sökordet i 30-talet relevanta artiklar. Därefter minskade antalet artiklar om avfolkning, även om det förekommer i större utsträckning idag än under mitten av nittiotalet. Problemen med avfolkning är en del i den regionalpolitiska debatten, särskilt som det beskrivs i landsortspressen.

Antalet artiklar om demografi* ökade stadigt under perioden 1994-1998 och antalet sökträffar för demografi* var tillfälligt större än för regionalpolitik under 1997. Regionalpolitik var i övrigt nittiotalets stora artikelämne. Under år 2000 så blev demografi* åter den mest omskrivna frågeställningen, vilket dock inte varade så länge även om intresset för frågeställningen har varit fortsatt stort under de inledande åren på 2000-talets första år.

Under 2002 aktualiserades en ny frågeställning, den om arbetskraftsinvandring. Det skrevs lite i frågan under hela 1990-talet men antalet artiklar ökade under år 2000 och 2002 återfanns fler artiklar på detta sökord än på något av de andra sökorden. Under 2002 skrevs 99 relevanta artiklar i ämnet i de tidningar som analyseras här. Därefter har intresset legat kvar på en fortsatt hög nivå även om mest skrevs år 2002.

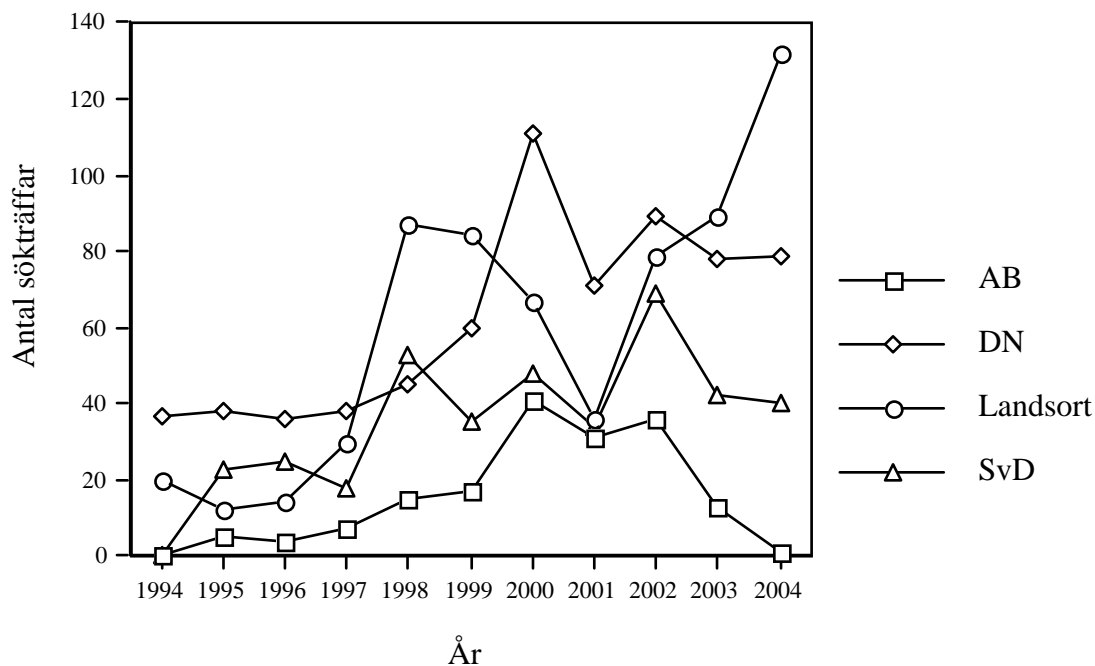
Tidnings/Avdelningsspecifika observationer

Sammantaget för alla sökord är antalet träffar relativt få under den inledande perioden 1994–1997 och varierar mellan 50–100 per år. Men från 1998 sker en markant uppgång till över 250 träffar under år 2000. För samtliga år 1998–2004 ligger antalet träffar på över 150 med en topp på över 270 under år 2002. En liknande siffra kan noteras för år 2004.

DN uppvisar en liknande bild med en kraftig toppnotering för år 2000 med över 100 träffar jämfört med 60 året före (Fig 1). Därefter noteras cirka 80 träffar per år. SvD ger många träffar under 1998 (ca 50), något färre åren 1999–2001 och sedan ännu fler under 2002 (ca 70). Även för denna tidning är intresset för de demografiska/regionalpolitiska frågeställningarna större fr o m 1998 än vad det har varit under åren 1994–1997.

Landsortspressen uppvisar såsom SvD en stor ökning av antalet artiklar i de undersökta ämnena under 1998. Därefter sjunker antalet träffar något för att sedan efter år 2001 åter stiga kraftigt.

Aftonbladet har en tydlig ökning i antalet artiklar under 2000 även om de följande två åren också ger ett flertal träffar, men därefter har antalet minskat till och endast en relevant artikel har publicerats på ledarsidan.

Figur 1. Antal sökträffar för alla sökord i alla tidningar.

Sammantaget för de tre stora tidningarnas debattsidor så är antalet träffar under år 2000 det allra största, under detta år ledde sökningen till över 100 relevanta träffar (Tabell 1). Detta kan antas ha ett samband med millennieskiftet då framtidsfrågor, inte minst den om befolkningsutvecklingen stod i fokus. Även om intresset efter millennieskiftet är väsentligt större än tidigare så skrivs det nu färre artiklar i ämnet.

Även ledarsidorna i dessa tidningar visar på ett ökat intresse från millennieskiftet och framåt, antalet träffar är relativt väl spridda under åren 1998-2004 och långt fler än under de tidigare åren. Toppåren för ledarsidorna infaller åren 2002 och 2000 med nästan 100 träffar.

Tabell 1. Antal träffar för alla sökord på Debatt- och Ledarsidor i Aftonbladet, DN och SvD (observera att Aftonbladet och SvD inte fanns med i databasen mer än delvis respektive inte alls under 1994).

År	Debatt			Ledare		
	Aftonbladet	DN	SvD	Aftonbladet	DN	SvD
1994	0	19	0	0	18	0
1995	2	19	15	3	19	8
1996	2	20	8	2	16	17
1997	1	21	3	6	17	15
1998	4	21	20	11	24	33
1999	8	34	12	9	26	23
2000	23	60	22	18	51	26
2001	13	38	19	18	33	15
2002	11	45	39	25	44	30
2003	1	43	18	12	35	24
2004	0	44	26	0	35	14
Totalt	65	364	182	104	318	205

För specifika sökord är antalet träffar absolut störst för arbetskraftsinvandring (291), demografi* (280) och regionalpolitik (291) (se tabell 2 i appendix). Olika sökord dominerar media vid olika tidpunkter, regionalpolitik dominerar under 1998–99, demografi* år 2000 och även? år 2004 och arbetskraftsinvandring under 2002 (även om mediernas intresse är stort även därefter).

Vid en mer tidningsspecifik undersökning av de olika sökorden är resultatet ungefär detsamma. Vad gäller DN (se tabell 3a i appendix) återfinns sökordet avfolkning inte i någon större utsträckning, medan demografi*, arbetskraftsinvandring och regionalpolitik har dominerat. Antalet träffar för demografi* var som störst under år 2000. Arbetskraftsinvandring förekom knappast alls före år 2000, men har sedan dess ökat. Regionalpolitik är däremot ett ämne som återkommer med vissa intervall, vilka kan sättas i samband med valår. Den huvudsakliga regionalpolitiska frågan som behandlas i DN är de kommunala överföringarna vilka mer direkt berör huvuddelen av DN:s läsare än avfolkning som upplevs som ett problem främst i andra delar av landet.

En sökning i SvD (se tabell 3b i appendix) ger flest träffar på arbetskraftsinvandring, som mest under 2002, därefter är det även i denna tidning demografi* och regionalpolitik som omskrivs mest. Flest träffar för dessa båda frågor noteras under år 1998, även om intresset därefter verkar vara större än under föregående år.

Aftonbladet (se tabell 3c i appendix) ger största antalet träffar för arbetskraftsinvandring (37), följt av familjepolitik (26) och demografi* (22). Men även arbetskraftsbrist, barnafödande och regionalpolitik ger relativt många träffar i nyhetsarkivet. Arbetskraftsinvandring omskrevs mest under 2002 med hela 20 träffar, medan övriga frågor är mer jämt fördelade över tiden. Som störst var intresset för de relevanta frågeställningarna under åren 2000–2002.

Landsortspressens huvudfrågor är regionalpolitik och avfolkning (se tabell 3d i appendix). Det är utifrån denna undersökning mycket tydligt att tidningarnas intresse varierar avsevärt mellan olika frågeställningar beroende på i vilken del av landet tidningen i fråga har sin utgångspunkt. Avfolkning och regionalpolitik som i Stockholmstidningarna rönt endast ett obetydligt intresse är enligt landsortspressen de mest väsentliga av de undersökta orden. Avfolkningen verkar huvudsakligen vara en fråga som återkommer under valår, såväl under 1998 (riksdagsval), 2002 (riksdagsval) och 2003 (EMU-folkomröstning). Detta samband är inte lika tydligt när det gäller regionalpolitiken. Denna fråga kan snarare sättas i samband med omfattande försvarsbeslut.

Sammanfattning

Den bibliometriska studien stödjer delvis antagandet att debatten om befolkningsfrågor kom att intensifieras under år 2000 och åren närmast efter. Detta är särskilt tydligt i DN. De sökord som dominerar under den perioden är demografi och arbetskraftsinvandring. Undantaget är debatten kring regionalpolitik och avfolkning som pågick tidigare. Aftonbladet uppvisar en liknande bild som DN med en ansamling av sökträffar under åren 1999-2001. För arbetskraftsinvandring är likheterna däremot större med SvD, dvs många träffar och särskilt under 2002.

I landsbygdspressen var antalet träffar störst för avfolkning och regionalpolitik under åren 1998-1999, övriga frågeställningar togs upp under åren 2002-2004.

Tre av sökorden återfanns på ledarsidorna vid olika tidpunkter under perioden, regionalpolitik under 1998-1999, demografi* under år 2000, samt arbetskraftsinvandring under 2000-talets första år.

Även debattsidorna stödjer antagandet ovan då ett flertal av sökorden ger flest träffar år 2000. Dessutom har demografi* varit ett ständigt återkommande artikelämne och arbetskraftsinvandringen har skapat många publicerade artiklar under 2000-talet.

Befolkningsfrågan som nyhets- och debattämne

Nedan presenteras de olika aspekter av befolkningsfrågan som har tagits upp i pressen under perioden, enligt de sökord som beskrivits ovan. Även en koppling till vad som har förts fram av olika politiska partier.

Om befolkningsprognoser och nyttan av dessa

Befolkningsutveckling och befolkningsprognoser i allmänhet har tagits upp i en rad artiklar. Att Sveriges invånarantal passerade 9 miljoner i augusti 2004 rapporterades t ex sannolikt i alla dagstidningar i landet och flera gjorde en serie artiklar i ämnet, exempelvis DN².

Sveriges befolkning växer nu långsammare än tidigare och är beroende av invandring för att växa alls. Detsamma är sant för en rad andra västländer. Befolkningsutvecklingen i Sverige och världen har tagits upp i olika tidningsartiklar, t ex kom rapporter under 2004 om att jordens totala befolkningsökning har bromsats, dvs det är inte bara i västvärlden som det föds färre barn utan även i andra delar av världen³. Olika prognoser för befolkningsutveckling ger dock olika

² Strandberg, L (2004) 9 miljoner svenskar: På torsdag smäller det - vi blir 9 miljoner. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 040807.

³Malmberg, B och Lindh, T (2004) Ålderschock gynnar globala tillväxten. Framtidsforskare varnar för alltför dystra profetior om åldrandets effekter på västvärldens ekonomier. *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 040107.

resultat⁴. I en artikel i DN 2001 refereras till FN:s reviderade befolkningsprognos⁵. FN har skrivit ned sin prognos för befolknings-talen och menar att det är möjligt att jordens befolkning minskar till 4 miljarder om 150 år. På 30 år har den årliga befolkningsökningen bromsats från 2,4 till 1,2 procent. En ökning av befolkningen kommer i princip endast att ske i den fattigaste delen av världen medan 39 av de mer utvecklade länderna kommer att ha färre och äldre invånare redan kring 2050. I Italien och Ungern minskar befolkningen med 25 procent, i Japan och Tyskland med 14 och i Ryssland med hela 40 procent. Orosmomentet är inte längre en befolkningsexplosion utan istället en åldringsexplosion i den rika världen. Till viss del dämpas denna av att migrationen från fattiga länder till den rika fortsätter ytterligare några år⁶.

Den demografiska transitionsmodellens fyra faser används ofta av demografer, för att förklara hur befolkningsutvecklingen kommer att se ut och kan illustrera det faktiska tillstånd som ovanstående artiklar refererar till. I en intervju om framtiden i DN 1999 använde Lena Sommestad sig av den modellen för att ge sin syn på en framtida befolkningsutveckling⁷: I fas 1 föds många barn men dödligheten är också hög och fattigdomen stor. Här befinner sig än de allra fattigaste länderna idag. Den demografiska transitionen, övergången till fas 2, äger rum när barnadödligheten minskar och allt fler barn överlever. I dessa länder blir ungdomspuckeln stor. I västvärlden inleddes denna i samband med industrialiseringen på 1800-talet då befolkningen ökade i antal och städerna växte i storlek. Nu befinner sig Latinamerika, Nordafrika, Mellanöstern, Sydostasien och Sydasiens i denna fas men många länder kan snart förväntas övergå i nästa fas. I fas 3, som följer efter några årtionden, faller födelsetalen och befolkningsökningen

Malmgren, M (2004) Storstaden Shanghai vill ha fler barn: en snabbt åldrande befolkning gör att man nu lättar på ett barnspolitiken. *Göteborgs Posten*, 040418.

Nilsson, T (2004b) Ingen risk att världen överbefolkas. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A08 040813.

Radetzky, M (2000) Få barn - stora problem. *Svenska Dagbladet Samtider*, sid 18 000826.

⁴Lundström, H (2004) Hur många kommer vi att bli? nationella prognoser säger ett - internationella ett annat. *Välfärd* 1 4-6.

⁵Lindgren, E (2001) FN skriver ned prognos för befolkningstal. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 010315.

⁶Ibid.

⁷Lindstrand, N, Jordahl, A och Berggren, J (1999) Nu - om tjugo år. *Dagens Nyheter Lördag*, sid 04 990814.

avtar. Då befinner sig de största generationerna i medelåldern, det är denna fas västvärlden är på väg ut ur nu. De s k asiatiska tigrarna är mitt i och Kina kan vara där om tjugo år redan. I fas 4 har den stora åldersgruppen blivit gammal och resurskrävande och befolkningen minskar i antal. Det är denna situation som Sverige kommer att stå inför om några år. Lena Sommestad ges i artikeln tillfälle att understryka demografins roll, hur samhället utvecklas ekonomiskt beror av dess befolkningsutveckling. Människor som står utanför produktionen, t ex barn och pensionärer konsumerar mer än vad de producerar, medan man som yrkesaktiv producerar mer än man konsumerar⁸. Ett samhälle med många barn eller gamla har därför en svag ekonomi medan ett samhälle med fler vuxna som deltar i produktionen ger en en starkare samhällsekonomi⁹. Även Aftonbladet refererar till Lena Sommestad och den demografiska transitionsmodellen i en debattartikel på ledarsidan¹⁰.

Att befolkningen åldras har i västvärlden kommit att förknippas med negativ utveckling, låg produktivitet, ökande utgifter, brist på arbetskraft etc. Med den demografiska transitionsmodellen ovan innebär en åldrande befolkning för flertalet andra länder dock något positivt menar Bo Malmberg och Thomas Lindh vid Institutet för framtidsstudier i en debattartikel i DN i januari 2004¹¹. Att befolkningen åldras beror inte bara på lägre födelsetal utan även på förbättrad hälsa och lägre dödlighet vilket i sin tur skapar förutsättningar för högre produktivitet och ökade investeringar. Försörjningsbördan för stora barnkullar minskar också. För de fattiga länderna är det nu de har möjlighet att ta sig ur fattigdomsfällan och investera i utbildning, infrastruktur, handel etc. För västvärlden som befinner sig i en demografisk situation som inte tidigare har upplevts

⁸Lindstrand, N, Jordahl, A och Berggren, J (1999) Nu - om tjugo år. *Dagens Nyheter Lördag*, sid 04 990814.

⁹Bergkvist, L-G (2000) Apropå 40-talisterna. Vem tar deras sparpengar? *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 43 000311.

Malmberg, B, Sommestad, L, Svensson, K och Björnsson, A (1997) Vad sätter igång tillväxten? *Svenska Dagbladet Samtider*, sid 15 971018.

TT (1999a) 50-åringar ger kraft åt tillväxten. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 30 990906.

¹⁰Askling, L (2001) På tvärs mot ålderstransitionen. *Aftonbladet Debatt Ledarsidan*, sid 2 010902.

¹¹Malmberg, B och Lindh, T (2004) Ålderschock gynnar globala tillväxten. Framtidsforskare varnar för alltför dystra profetior om åldrandets effekter på västvärldens ekonomier. *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 040107.

är framtiden mera osäker. Malmberg och Lindh varnar dock för alltför dystra profetior. Tidigare har vi lyckats att lösa de problem som har uppstått, höjd medellivslängd har åtföljts av ökande produktivitet, det är inte givet att det inte ska lyckas denna gång menar författarna till debattartikeln¹².

Kanske större och allvarligare är miljö- och naturresursfrågorna när levnadsstandarden ökar och fler har råd att konsumera mer. En sådan konsumtionsökning sker ofta på någon annans bekostnad skriver Malmberg och Lindh i samma artikel¹³.

Nyttan av såväl som osäkerheten i befolkningsprognoser diskuteras i en artikel som ingick i en artikelserie om Folket i framtiden i DN 1999¹⁴: På olika nivåer, nationellt såväl som regionalt och kommunalt, är det intressant för en rad olika grupper hur befolkningen kommer att vara sammansatt i framtiden. Ett lands ekonomiska utveckling kan förutsägas för relativt lång tid framåt baserat på befolkningsprognoser. För att kunna planera samhällsservice tjänar befolkningsprognoserna sitt syfte, det kan vara för att planera skolverksamhet, sjukvård, arbetsmarknadsåtgärder, pensionsförsäkringar etc. På kort sikt är prognoserna ofta tillförlitliga men osäkerheten ökar ju längre fram i tiden de sträcker sig och för att möta den osäkerheten görs ofta prognoserna baserade på olika scenarier. Krig, natur- och miljökatastrofer liksom smittsamma sjukdomar kan oftast inte förutses i någon större utsträckning men påverkar dödlighet och migration. Den ekonomiska utvecklingen i ett land kan påverka den ekonomiska utvecklingen i andra vilken i sin tur påverkar födelsetalen och människors möjligheter att försörja sig. Sådana faktorer bidrar till osäkerhet i prognoserna. Likaså kan små fel bli stora, som t ex när svenska kommuner under 60-talets rekordår gjorde prognoser som

¹²Malmberg, B och Lindh, T (2004) Ålderschock gynnar globala tillväxten. Framtidsforskare varnar för alltför dystra profetior om åldrandets effekter på västvärldens ekonomier. *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 040107.

¹³Malmberg, B och Lindh, T (2004) Ålderschock gynnar globala tillväxten. Framtidsforskare varnar för alltför dystra profetior om åldrandets effekter på västvärldens ekonomier. *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 040107.

Nilsson, T (2004b) Ingen risk att världen överbefolkas. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A08 040813.

¹⁴Lindstrand, N och Mortensen, P (1999) Folket i framtiden/del 5. Ett historiskt förlopp kan aldrig förutsägas. Ofullständiga kunskaper. Det enda som är säkert är att prognoserna kommer att slå fel. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990107.

visade på att befolkningen i landet snart skulle vara 24 miljoner. Men även om man inte kan förutsäga ett historiskt förlopp så ökar studier av befolkningsutvecklingen ändå möjligheterna att påverka samhällsutvecklingen menar dåvarande chefen för Institutet för framtidsstudier Lena Sommestad som intervjuades i samma artikel¹⁵.

Debatten kring befolkningsfrågan i Sverige under perioden 1994–2004 domineras av två frågeställningar som i princip hänger samman. Den ena gäller den ökande andelen äldre och vad som kommer att hända när den yrkesarbetande andelen blir allt mindre, dvs när den naturliga befolkningstillväxten är för liten. Kommer vi att kunna försörja oss? Är lösningen ökad invandring? Den andra frågeställningen gäller vad som händer när befolkningen i allt större utsträckning koncentreras till större städer och allmänt till de mer tätbefolkade delarna av landet. Vad händer med glesbygden - är det politiskt möjligt eller ens önskvärt att stoppa utflyttningen?

En geografiskt mer koncentrerad befolkning. Glesbygden förlorar - igen

Med jämna mellanrum presenterar alla riks- och lokaltidningar resultaten av SCB:s statistik vad gäller befolkningsutvecklingen i varje kommun och på respektive ort. Ofta är detta ett stort uppslag i samband med varje årsskifte. För 10 år sedan (i december 1994) konstaterade Ledaren i DN att Sverige är på väg mot nio miljoner invånare och att inflyttningen till städerna ökar. Det ledaren uppmärksammar som "särskilt bekymmersamt" är just de inrikes befolkningsomflyttningarna som i allt högre grad koncentrerar befolkningen till större städer. Med undantag av de åtta centrala kommunerna (Luleå, Umeå, Östersund, Sundsvall, Gävle, Falun/Borlänge och Karlstad) är skogslänen särskilt drabbade. Från dessa är det huvudsakligen personer i produktiv ålder som flyttar¹⁶. I ett inlägg 1997 i DN skriver Björn Jerkert med syfte på den regionalpolitik som har bedrivits under 30 år att glesbygden har fortsatt att avfolkas. Jerkert hänvisar till att statistik från 1996 visade på en ny flyttväg från skogslänen samtidigt som de större städerna vuxit. Det är inte bara befolkningens andel som växer i de större

¹⁵Ibid.

¹⁶Dagens Nyheter (1994) På väg mot nio miljoner. Det finns gott om plats i Sverige men inflyttningen till de stora städerna ökar. *Ledare*, sid A02 991229.

städerna utan även deras andel av landets inkomster, enligt Åke E Andersson, Institutet för framtidsstudier som citeras i samma artikel¹⁷.

Även statistik för 1997 som visade på tillväxt i storstadsregionerna medan skogslänen förlorade sin unga befolkning refererades i en ledare i DN i början av 1998¹⁸. I en artikelserie under rubriken Vi flytt int rapporterade DN i början av 1998 från några glesbygdskommuner. I serien intervjuades även några som hade flyttat från glesbygdsöarna till tätbefolkade storstadsområden. Artikelförfattarna menade att människor i glesbygdsöarna nu var mer inställda på att flytta än vad de var på 1970-talet när man istället enades under parollen "Vi flytt int". Detsamma menar en ledare i Göteborgsposten år 2000¹⁹. När arbeten försvinner och kraven på utbildning ökar är man beredd att flytta till en annan arbetsmarknadsregion. Under många år har det främst varit ungdomar och kvinnor som har flyttat. Detta flyttmönster leder till att det föds allt färre barn i de kommuner som förlorar sin befolkning i samband med utflyttning. I en del kommuner, Pajala är ett exempel, har följden blivit ett betydande kvinnounderskott. Det innebär att bristen på kvinnor omöjliggör familjebildning för ett visst antal män om dessa inte söker en partner på annan ort. Ungdomar söker sig ofta till utbildning och arbete på annan ort för spänningens skull. Det känns utvecklande att se något annat än hemorten. Medan en del inte alls vill flytta tillbaka till hemkommunen vill andra absolut göra det när de bildar familj och får barn²⁰.

¹⁷Jerkert, B (1997) Städerna blir rikare: Klyftorna ökar mellan olika delar av landet. Avfolkningen av glesbygden fortsätter. *Dagens Nyheter*, sid A06 970224.

¹⁸Dagens Nyheter (1998) Tillväxtmiljöer att vara tacksam över. Strävan efter regional balans får inte leda till att det läggs hämsko på vitala städer. *Ledare*, sid A02 980104.

¹⁹Tenfält, F (2000) Regionalpolitik i förvandling. *Göteborgs-Posten, Ledare, Krönika*, sid 2 000217.

²⁰Dixelius, K (1998) Vi flytt int/Del 2: Glesbygd tur och retur. "De som stannar kvar längst får också nog efter ett tag". *Dagens Nyheter Söndag*, sid D07 980222.

Granestränd, L (1998b) Vi flytt int/Del 1: Från Högarna till Öresund: Vi drömmer om byn och flyttar till staden. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980221.

Granestränd, L (1998d) Vi flytt int/Del 7: Drömmen om tillväxt. Måste några bygder dö? *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980307.

Ohlsson, B (1998) Vi flytt int/Del 2: Glesbygd tur och retur. En man steg av tåget i Ljusdal. och mötte kärlek, förtvivlan och en ovanlig kunskap om lokaliseringstöd. *Dagens Nyheter Söndag*, sid D04 980222.

Sjövist, E (1998a) Vi flytt int. Del 4: Klass 9E från Hofors: Halva klassen valde att flytta. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980225.

År 2000 skriver SvD Näringsliv att i skogslänen, med undantag av Västerbotten, lyser tillväxten liksom framtidsoptimismen med sin frånvaro, här hamnar inga nya jobb, ungdomarna flyttar, inflyttningen upphör och de som är kvar är äldre eller lågutbildade vilket gör det svårare att attrahera företag och att expandera²¹. Senare statistik visar att utflyttningen från glesbygden har fortsatt att öka. Det har den förvisso gjort i omgångar tidigare under större delen av 1900-talet med ett och annat avbrott. Nu tycks förhållandena bli mer dramatiska. Tre forskare från Umeå som intervjuas för en artikel i Expressen menar att "Hela Sverige kan inte leva", dvs många byar i Norrland måste dö, så att resurserna istället kan satsas på de livskraftiga områdena. Under fem år på 1990-talet hade Norrland tappat 60 000 invånare och 1998 var Umeå den enda Norrlandsstad som växte²². Även i SvD menar man att Hela Sverige parollen ekar allt ihålligare²³. I en debattartikel i DN kritiserades även den regionalpolitik som har förts för att vara hämmande på tillväxten. Mycket pengar har lagts ner på sysselsättningsskapande åtgärder, infrastruktur etc men ändå har flertalet kommuner i glesbygd tappat befolkning och få nya arbetstillfällen har skapats. Fördelningspolitiken som gör det möjligt för människor att bo och arbeta där de vill gynnar inte tillväxten då det är möjligt att upprätthålla samma ekonomiska standard vare sig det går bra för regionen eller inte menar artikelförfattaren²⁴. I en debattartikel i Göteborgs-Posten i början av 1998 påtalas behovet av en ny typ av regionalpolitik med anledning av flyttströmmarna till storstäderna. Denna skulle enligt artikelförfattarna bygga på satsningar på infrastruktur och högre utbildning och forskning i de regioner som förlorar befolkning²⁵.

Några kommuner eller enskilda orter i utsatta områden har lyckats att öka sin befolkning eller att få igång verksamheter som lockar nya invånare eller gör det möjligt för gamla att bli kvar. Det kan handla om

²¹Öberg, T (2000) Sverige är i obalans. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 50 000614.

²²Berggren, H (1999) "Hela Sverige ska inte leva". Här är forskarna som retar gallfeber på glesbygdskämparna. *Expressen Nyheter*, sid 10 990803.

²³Öberg, T (2000) Sverige är i obalans. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 50 000614.

²⁴Norberg, H (1999) "Regionalpolitiken bortkastade pengar". Ny utredning från ESO: 73 bidragsmiljarder om året har inga eller negativa effekter på tillväxten. *Dagens Nyheter Debatt* 990930.

²⁵Molin, B och Sundberg, M (1998) Skrota regionalpolitiken. *Göteborgs-Posten Debatt*, sid 4 980115.

ett företag som har expanderat eller eldsjälur som har gått samman i olika projekt²⁶. Men det finns endast få exempel på orter som har lyckats vända en lång och negativ befolkningsutveckling skriver DN år 2001 i en artikel som inleder en artikelserie om livskrisen för glesbygden²⁷. I artikeln refereras till en rapport från TCO våren 2001 där författaren menar att ett tjugotal svenska småkommuner kommer att ha tappat minst hälften av sin befolkning år 2040 och att det inte finns så mycket att göra åt det. Det hjälper inte med statliga satsningar, ungdomarna flyttar och det föds för få barn. Andra glesbygdsvetare instämmer i artikeln i denna dystra bild men Glesbygdsverket däremot behåller sin optimism och menar att det ändå finns livskraft i landsbygden och att det ännu går att vända flyttströmmarna²⁸. I en senare artikel i DN år 2004, refereras till glesbygdsexperten Ronny Svensson som på uppdrag av TCO har tagit fram exempel på kommuner som har lyckats vända trenden av en negativ befolkningsutveckling. Detta har varit möjligt genom satsningar på tex entreprenörer och nya småföretag²⁹. Bilden är således inte entydigt negativ.

Även om det är skogslänen som drabbas hårdast sker en koncentration av befolkningen även på andra håll i landet. Göteborgs-Posten rapporterar om förändringar i Västra Götaland som gör Göteborgsregionen alltmer dominerande på bekostnad av landsbygden och små orter i regionen. Regionalpolitiska satsningar måste till liksom attraktivt boende för att behålla gamla och locka nya invånare³⁰. I ett flertal kommuner i Skaraborg är rivning av bostäder ur det kommunala bostadsbeståndet aktuellt då befolkningen under ett flertal år har minskat i antal³¹.

²⁶Eneberg, K (1998b) Vi flytt int/Del 7: Drömmen om tillväxt. En enda människas initiativ kan få fart på en hel by. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980307.

Granestrand, L (1998a) Vi flytt int. Del 5. Samma kamp för jobben i norr och söder: Snålblåst i het region. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980227.

²⁷Morén, K (2001a) Livskris för glesbygden/del 1. Hoppet snart ute för 20 småkommuner. *Dagens Nyheter Politik*, 010805.

²⁸Morén, K (2001a) Livskris för glesbygden/del 1. Hoppet snart ute för 20 småkommuner. *Dagens Nyheter Politik*, 010805.

²⁹Jacobsson, C (2004b) Småkommuner får beröm av TCO. *Dagens Nyheter Ekonomi*, 040421.

³⁰Andree, L (2000) Små kommuner blir mindre. Toppolitiker slår larm: Utflyttningen från småorterna hotar hela regiontanken. *Göteborgs-Posten Västsverige (statistik)*, sid 11.

³¹Carmbrant, C och Boman, M (1999) Allt fler hus hotas av rivning. Kön till bostadsakuten växer. *Göteborg-Posten*, sid 11 990221.

Österholm, P (1999) Tyresö. Utrymme att växa saknas. *Svenska Dagbladet Stockholm*, sid 10 990820.

I DN:s artikelserie från 2001 skriver man vidare att det har varit en trend bland de kommuner vars befolkning minskar att satsa på dyra kampanjer för att locka främst utflyttade invånare att flytta tillbaka³². En ledare i Göteborgs-Posten menar att det har skett en förändring jämfört med 1960- och 1970-talen vilket måste påverka regionalpolitiken. Om man då ville förhindra en utflyttning handlar det nu istället om att locka till inflyttning³³. Kommunerna lockar med sina fördelar, bra miljö, nära naturen och bra kommunal service, faktorer som tillskrivs de flesta kommuner som vill rekrytera nya invånare. Många kommuner ställer upp med hjälp att hitta bostad, finna arbete till en medflyttande partner och man söker kontakter med företagare i större städer. Hittills är det dock fortfarande fler som flyttar ut än som flyttar tillbaka. En hel del utflyttare uppger sig dock vara intresserade av att flytta tillbaka vilket ger kommunerna ett visst hopp³⁴. Kommuner som har brist på t ex läkare har sökt kontakt med andra länder och erbjuder läkare därifrån anställning och hjälp med svenskundervisning, bostad och annan service³⁵.

Andra sätt att locka nya invånare till kommunen har t ex varit att erbjuda gratis eller reducerad hyra under en viss period³⁶. I Torsås på södra ostkusten erbjöds nya invånare som byggde året-runt-bostäder gratis tomter av kommunen som ett sätt att locka nya permanenta invånare³⁷. I Svalöv i Skåne har man anlagt en konstgjord sjö för att kunna bygga bostäder med sjöutsikt i syfte att locka nya kommuninvånare³⁸. I andra kommuner har man även från politiskt håll uppmuntrat till barnafödande genom någon form av belöning till de föräldrar som skaffar barn. Det kan vara ett ekonomiskt bidrag till

³²Byström, M (2001a) Livskris i glesbygden/del 2: Dyra kampanjer har inte vänt flyttlassen. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A05 010806.

³³Tenfält, F (2000) Regionalpolitik i förvandling. *Göteborgs-Posten, Ledare, Krönika*, sid 2 000217.

³⁴Byström, M (2001b) Livskris i glesbygden/del 3. Nya knep ska locka folk. *Dagens Nyheter Inlägg*, 010807.

Byström, M (2001c) Västernorrland: Utflyttare ska lockas tillbaka. *Dagens Nyheter Inlägg*, 010817.

³⁵Morén, K (2001b) Livskris för glesbygden/del 1. Strömsund tar rysk draghjälp. *Dagens Nyheter Politik*, sid A09 010805.

³⁶TT (1999b) Framtidens mål på tio rader. *Dagens Nyheter Politik*, 990627.

³⁷Blank, A (2002) Gratistomt lockbete för nya invånare. *Dagens Nyheter*, sid D02 (Bostad) 020526.

³⁸Arnstad, L (2003) Här får du en sjötomt till vrakpris. *Aftonbladet*, sid 22 030305.

familjer som föder barn eller gratis barnomsorg under en viss tid³⁹. I några kommuner har det även föreslagits att kommunen ska bidra ekonomiskt till provrörsbefruktning och till föräldrar som vill adoptera barn⁴⁰.

Ytterligare ett tema som tas upp i artikelserien Vi flytt int är det om flyktinginvandrarnas betydelse för avfolkningskommunerna. I en del av de kommuner som drabbats särskilt hårt av en befolkningsminskning har flyktinginvandring setts som ett sätt att öka befolkningstalen. Under en period var det ett uttalat mål från regeringen att dessa invandrare skulle spridas över hela Sverige och flyktingförläggningar öppnades på olika platser från norr till söder. Även om flera av dem som har tagits emot senare har flyttat till tillväxtområden blir en del kvar och bidrar till att höja befolkningstalen. Några kommuner har därför uttalat bett om att få ta emot fler flyktingar. Flyktingarna har också kunnat bidra till att minska överskottet av kommunala hyresbostäder på så vis bidragit till kommunens inkomster⁴¹.

I kommuner där det dör fler än det föds och utflyttningen är högre än inflyttningen behövs allt färre bostäder enligt Bo Malmberg, kulturgeograf som citeras i en artikel 2001 i Expressen. I artikeln ser artikel-författaren det framtida Sverige speglat i Munkfors kommun i Värmland. Enligt artikeln spår FN att Sveriges befolkning kommer att vara en miljon färre år 2050. I Munkfors har befolkningen minskat med 29% sedan slutet av 1960-talet, kommunen har landets lägsta födelsetal och här finns fler åldringar 80–84 år än barn under fyra år.

³⁹Aminoff, B (2004a) Dags för babyrace. Föd barn om ett år - och vinn storpotten i lilla Glimåkra. *Kvällsposten/Expressen Nyheter*, sid 28 040508.

Aminoff, B (2004b) Nu slår Glimåkra rekord i att göra barn. *Kvällsposten/Expressen Nyheter*, sid 17 041008.

Björkesten, M a (2003) Storken flyger förbi. *Hufvudstadsbladet Ledare*, sid 10 030905.

⁴⁰Kamp, K (2000) Strömsund ger föräldrar extra bidrag. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C08 001119.

⁴¹Eneberg, K (1998a) Vi flytt int/Del 6: Från ökenläger till snö och is. Flyktingar räddare i nöden. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980304.

Granestrand, L (1998c) Vi flytt int/Del 6: Boden byttes mot förort. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980304.

Granestrand, L (1998e) Vi flytt int: Nyanlända invandrare flyttar ofta. Avfolkningen påverkas. Många kommuner behöver invandrare. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980304.

En fjärdedel av de kommunala hyresbostäderna ska rivas⁴². Att riva bostäder är ett recept för att minska kommunernas utgifter i avfolkningens spår⁴³.

Tidigare var det främst kvinnor och ungdomar som lämnade glesbygden. I Glesbygdsvverkets årsrapport 2004 presenteras statistik som visar att nu flyttar även männen⁴⁴. Detta kommenteras och tas upp i en nyhetsartikel i GT/Expressen med exempel från Bengtsfors. När industriarbeten försvinner måste männen också flytta⁴⁵. Behovet av allt högre utbildning, närmare 40% av ungdomar idag skaffar sig en högskoleutbildning, får till följd att många lämnar sin hembygd för att utbilda sig. Flertalet av dessa flyttar av olika anledningar inte tillbaka. Det kan vara svårt att få ett arbete på hemorten som motsvarar de kvalifikationer man har skaffat sig, man får ett arbete som man trivs med på annan ort eller man träffar en partner som också behöver arbete eller som inte vill flytta. Återflyttningsgraden blir således allt lägre och flera orter i norra Sverige visar sig inte ha en enda invånare yngre än 65 år. I vissa områden finns inte längre någon form av service kvar och man pratar om serviceglesa områden⁴⁶.

Även politiskt har debatten om befolkningsfrågor ända fram till slutet av 1990-talet primärt handlat just om glesbygdfrågor. Utflyttningen från glesbygdslänen har engagerat och oroat de politiska partierna och den förda regionalpolitiken har därför debatterats. Särskilt för centerpartiet är landsbygden och möjligheten att leva där en dominerande fråga och partiet poängterar i flera motioner om regionalpolitiken att det är regeringens skyldighet att verka för att hela Sverige ska leva. Det kan handla om att med statliga medel bidra till sysselsättning i utsatta kommuner, att utlokalisera statlig verksamhet

⁴²Qviström, D (2001) Befolkningskrisen. Bilden av Sveriges framtid. Äldreboom - då växer problemen i Munkfors. *Expressen*, 010413.

⁴³Mortensen, P (2001) 9 000 lägenheter ska rivas. *Dagens Nyheter*, 010401.

Sjökvist, E (1998b) Vi flytt int/Del 3: Rivning i Kristinehamn. Hoppet om tillväxt grusat. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980223.

Sjökvist, E (1998c) Vi flytt int: 60 000 bostäder outhyrda. Rivningsvåg. Var fjärde kommun uppger att rivningar kan bli aktuella. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980223.

⁴⁴Glesbygdsvverket (2004) Årsbok.

⁴⁵Hedberg, M (2004) Männen tvingas från landsbygden. Terje, 27: "Att bli av med jobbet var en spark i baken". *GT/Expressen Nyheter*, 040826.

Wallin, K (2004) Sverige blir bara glesare. *Svenska Dagbladet Brännpunkt*, sid 5 040825.

⁴⁶Glesbygdsvverket (2004) Årsbok.

till dessa, att upprusta vägnätet och se till att det finns en fungerande infrastruktur och servicenivå⁴⁷. Även socialdemokraterna oroar sig särskilt för sysselsättningen i glesbygdslänen även om det i detta fall inte är en utpräglat socialdemokratisk partipolitisk fråga så som det är för centerpartiet. Socialdemokraterna är ofta i majoritet i gamla bruksorter, många av vilka har drabbats hårt av internationaliseringen av företag och företagsflytt till låglöneländer. Den politiska debatten och de motioner som läggs av representanter för dessa områden, den socialdemokratiska skogslänsgruppen, gäller således ofta de åtgärder regeringen planerar för vissa särskilt utsatta regioner, i synnerhet situationen på arbetsmarknaden och man vill gärna se en kompensation för förlorad sysselsättning i glesbygdslänen i form av statliga insatser i olika former⁴⁸. Båda dessa partier, centerpartiet och

⁴⁷Se t ex följande motioner:

Motion till riksdagen (1996/97:A432) Regionalpolitiken av Olof Johansson m fl (c).

Motion till riksdagen (1997/98:A21) med anledning av prop 1997/98:62 Regional tillväxt - för arbete och välfärd av Olof Johansson m fl (c).

Motion till riksdagen (1997/98:A434) om Regional utveckling och utjämning av andre vice talman Görel Thurdin (c).

Motion till riksdagen (1997/98:A450) om Näringslivsutveckling i Gävleborgs län av Sven Bergström (c).

Motion till riksdagen (1998/99:Fi36) med anledning av prop 1998/99:100 års ekonomiska vårproposition av Lennart Daléus m fl (c).

Motion till riksdagen (1998/99:N337) om En ny politik för regioner i utveckling och tillväxt (c).

Motion till riksdagen (1999/2000:N211) om Utlokalisering av statlig verksamhet till Kalmar län av Agne Hansson (c).

Motion till riksdagen (2000/01:371) om Upprustning av vägnätet av Margareta Andersson m fl (c).

Motion till riksdagen (2001/02:N27) med anledning av prop 2001/02:4 En politik för tillväxt och livskraft i hela landet av Agne Hansson (c).

Motion till riksdagen (2001/02:N263) om En näringspolitik för tillväxt och livskraft i hela landet av Agne Hansson m fl (c).

Motion till riksdagen (2002/03:N232) om Lokalisering av statlig verksamhet till Dalarnas län av Kenneth Johansson (c).

Motion till riksdagen (2003/04:N210) Landsbygdspolitiken i framtiden av Vivann Gerdin m fl (c).

⁴⁸Se t ex följande motioner:

Motion till riksdagen (1994/95:A40) med anledning av prop 1994/95:161 Regionalpolitik av Agneta Lundberg m fl (s).

Motion till riksdagen (1996/97:A220) Åtgärder mot arbetslösheten av Britta Sundin m fl (s).

Motion till riksdagen (1997/98:A14) med anledning av prop 1997/98:62 Regional tillväxt - för arbete och välfärd av Åke Gustavsson (s).

representanter för socialdemokraterna vill gärna se att statliga arbetstillfällen lokaliseras till glesbygdslän, satsningar på infrastruktur och att de län som missgynnas av koncentrationen av arbetstillfällen och utbildning till storstäderna kompenseras. Olika representanter för dessa partier vill också att vinsterna ifrån de naturresurser som finns i glesbygdslänen, såsom vattenkraften, malmen och skogen återförs till dessa län. Nu, menar representanter för centern och vissa socialdemokrater, blir de kvar i storstäderna där företagens huvudkontor finns, om de överhuvudtaget ens stannar i landet⁴⁹. Man vill också se ett ökat stöd till de regioner som särskilt drabbas av en utflyttning av den yngre befolkningen och en därpå åldrande befolkning med större behov av vård och omsorg. Vänsterpartiet har också påtalat regionala skillnader och behovet att utjämna dessa med hjälp av regionalpolitiska åtgärder och man tar även upp behovet av att se på mäns och kvinnors olika livssituation i glesbygdslänen för att bli stävja utflyttningen av kvinnor⁵⁰. Folkpartiet har i princip varje år presenterat en motion om regionalpolitiken och om sin syn på regeringens politik. Kärnan är att staten ska stå för grundläggande service såsom infrastruktur, skola och vård etc medan näringslivet i övrigt ska byggas underifrån, vara lokalt initierat och inte i form av

Motion till riksdagen (1997/98:A35) med anledning av prop 1997/98:62 Regional tillväxt - för arbete och välfärd av Lisbeth Staaf-Igelström m fl (s).

Motion till riksdagen (1997/98:A447) om Regionalpolitik av Monica Öhman m fl (s).

Motion till riksdagen (1997/98:Fi601) om Skattutjämningsystemet av Kerstin Kristiansson m fl (s).

Motion till riksdagen (1999/2000:N317) om Regionalpolitik för Värmland av Lisbeth Staaf-Igelström m fl (s).

Motion till riksdagen (1999/2000:Ub476) Högskoleplatser för utsatta områden av Bengt Niska och Lennart Klockare (s).

Motion till riksdagen (2001/02:N29) med anledning av prop 2001/02:4 En politik för tillväxt och livskraft i hela landet av Sven-Erik Österberg m fl (s).

⁴⁹Motion till riksdagen (2002/03:N210) om Inkomster från vattenkraftsproduktionen av Birgitta Sellén och Sven Bergström (c).

Motion till riksdagen (2002/03:N308) om Etablering av statlig verksamhet i Västmanland av Jörgen Johansson (c).

⁵⁰Se t ex följande motioner:

Motion till riksdagen (1994/95:A38) med anledning av prop 1994/95:161 Regionalpolitik av Hans Andersson m fl (v).

Motion till riksdagen (1997/98:A47) med anledning av prop 1997/98:62 Regional tillväxt - för arbete och välfärd av Gudrun Schyman m fl (v).

Motion till riksdagen (1998/99:N335) om Regionalpolitiken av Gudrun Schyman m fl (v).

statliga stödåtgärder. Lokala näringspolitiska initiativ ska stöttas t ex i form av stöd till småföretagare och tillgång till riskkapital⁵¹. Moderaternas inlägg i denna debatt är färre, några enstaka förslag på statliga insatser i någon utsatt region samt en allmän kritik av regeringens förda politik. Huvudsakligen menar man att den regionalpolitik som har förts under 30 år inte i någon större utsträckning har hjälpt utflyttningslänen men den har kostat skattebetalarna mycket pengar⁵².

I avfolkningens spår

Samtidigt som glesbygden i skogslänen avfolkas växer befolkningen i såväl större städer som i stads- och tätortsnära områden. I Mälardalens glest bebyggda områden ökar också befolkningen. Detta visas i forskningsrapporter⁵³, nyhetsrapportering⁵⁴ och i DN tar representanter för Glesbygdsverket upp "flykten från städerna" i en debattartikel⁵⁵.

SvD Näringsliv tog i en artikel år 2000 upp den obalanserade tillväxt som äger rum i Sverige. Vissa regioner, huvudsakligen storstads-

⁵¹Se t ex följande motioner:

Motion till riksdagen (1998/99:N335) om Regionalpolitiken av Gudrun Schyman m fl (v).

Motion till riksdagen (1999/2000:N213) om Regionalpolitiken av Runar Patriksson (fp).

Motion till riksdagen (2002/03:N267) om Regionalpolitiken av Yvonne Ångström m fl (fp).

⁵²Motion till riksdagen (1994/95:A34) med anledning av prop 1994/95:161 Regionalpolitik av Sigge Godin m fl (fp, m, mp).

Motion till riksdagen (1999/2000:N8) med anledning av skr 1999/2000:33 Utvecklingsprogram för kommuner med särskilda omställningsproblem främst p g a strukturomvandlingar inom Försvarsmakten av Rolf Gunnarsson (m).

Motion till riksdagen (1999/2000:N249) om Regionala skillnader av Olle Lindström (m).

Motion till riksdagen (2000/01:Ub401) om Ett dalauniversitet av Rolf Gunnarsson (m).

⁵³Amcoff, J (2000) Samtida bosättning på svensk landsbygd. Doktorsavhandling, Uppsala universitet.

Amcoff, J, Forsberg, G och Stenbacka, S (1995) Inflyttning och nybyggnation i Mälardalens landsbygd. Nr 155, Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.

⁵⁴Victorin, M (2004) Flyttströmmen mot storstadsområdena har vänt. *TT*, 040406.

⁵⁵Amcoff, J (2000) Samtida bosättning på svensk landsbygd. Doktorsavhandling, Uppsala universitet.

Amcoff, J, Forsberg, G och Stenbacka, S (1995) Inflyttning och nybyggnation i Mälardalens landsbygd. Nr 155, Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.

Enochsson, P och Molde, J (2002) Glesbygdsverket i ny undersökning om befolkningsutvecklingen: Befolkningen flyr städer. *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 020606.

områden och vissa områden i Småland växer så att det knakar, det är här merparten av de nya jobben hamnar⁵⁶. DN skriver i en artikel 2001 att hela Stockholm-Mälarenregionen har haft en stark befolkningsutveckling under hela 1990-talet. Befolkningen ökade då enligt artikeln med ca 200 000 invånare. Ökningen har varit koncentrerad till Stockholms och Uppsala län. Med hänvisning till landstingsförbundets prognoser räknar man med att invånarantalet i regionen ska öka med ca 20% på 30 år, från 2,6 till 3,2 miljoner år 2030 och är därmed en av de snabbast växande regionerna i Europa. Däremot har bostadsbyggandet inte ökat i samma takt som inflyttningen⁵⁷. En artikelserie i SvD tar upp den regionala tillväxten i Stockholm och visar bl a att några Stockholmskommuner snarast vill begränsa befolkningstillväxten då det endast finns begränsat utrymme för att växa, t ex Tyresö⁵⁸.

Städer i närheten av Stockholms län har vuxit och har satsat på att marknadsföra sig mot hushåll som kan tänka sig att pendla till Stockholm skriver DN i en artikel 2004. Nu växer Eskilstuna liksom städer som Strängnäs och Nyköping kraftigt⁵⁹. I en tidigare artikel från 1997 skriver DN om Eskilstuna som under lång tid har kämpat mot en negativ befolkningsutveckling. Då hade inflyttningen ännu inte tagit fart men kommunen hade börjat att marknadsföra sig mot Stockholmshushåll. Det man lockade med var t ex ett billigare boende, mindre stress, närhet till såväl storstaden som till naturområden, badplatser etc. Man räknade med att attrahera särskilt barnfamiljer som sökte en större bostad men fann huspriserna för höga närmare Stockholm. Nya snabbtågsförbindelser har gjort den här typen av bosättning möjlig då pendlingstiderna har kortats. Då man räknade med att flera nya jobb skulle komma att skapas i och omkring Stockholm räknade man också med ett ökande behov av nya bostäder

⁵⁶Öberg, T (2000) Sverige är i obalans. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 50 000614.

⁵⁷Luthander, P (2001) Mälarenregionen växer snabbast. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A07 010610.

⁵⁸Österholm, P (1999) Tyresö. Utrymme att växa saknas. *Svenska Dagbladet Stockholm*, sid 10 990820.

⁵⁹Nilsson, A (2004a) Utflyttning missgynnar kvinnor. Det är framför allt män som gynnas av den nuvarande utvecklingen i Mälardalen med allt längre resor till jobbet. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A05 040530.

i regionen⁶⁰. Det visade sig vara rätt tänkt. Det man hoppas på nu är sänkta priser på tåget för pendlarna då det är betydligt billigare att pendla inom Stockholms län än från länen utanför och in till Stockholm⁶¹.

Anledningen till att man flyttar är i det här fallet inte arbetsmarknadsrelaterad utan det är livsstil och miljö som är avgörande. Det är detta som kommunerna utanför Stockholms län har tagit fasta på och lockat med. Nära till allt, barnvänligt och pendlingsavtånd till Stockholm, det är så kommunerna marknadsför sig. En artikel i DN tar dock upp att den här typen av utflyttning tenderar att missgynna kvinnor avseende deras löne- och karriärmöjligheter. Oftast blir kvinnorna kvar på pendlingsorten, nära barnen, medan männen pendlar in till Stockholm, enligt Tora Friberg, kulturgeograf vid Linköpings universitet⁶². Antalet kommuner som ingår i Stockholms lokala arbetsmarknad (dvs varifrån man hämtar sin arbetskraft) tenderar att öka. För tio år sedan uppgick de till 29, nu, 2004 är de 35 och för högutbildade än fler. Över hela landet har män färre lokala arbetsmarknadsregioner än kvinnor, dvs de pendlar längre. Kvinnor tjänar oftast mindre på att pendla då deras lönestruktur är planare. För barnfamiljer kan situationen bli ohållbar om två pendlar - oftast stannar då kvinnorna⁶³.

Befolkningsstrukturen förändras, andelen äldre blir allt fler

Att födelsetalen varierar över tid får konsekvenser, i Sverige och övriga västvärlden, nu i form av en åldrande befolkning. För samhället leder dessa variationer till en rad konkreta problem som måste hanteras. Dessa problem diskuteras i ett antal artiklar, bl a i

⁶⁰Johansson, A (1997) Någonstans att bo: Bostäder ska locka till Eskilstuna. Nytt snabbtåg. En timmes restid och billigare boende har fått 400 Stockholmsfamiljer intresserade. *Dagens Nyheter Kommunalt*, sid C01 970817.

⁶¹Nilsson, A (2004a) Utflyttning missgynnar kvinnor. Det är framför allt män som gynnas av den nuvarande utvecklingen i Mälardalen med allt längre resor till jobbet. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A05 040530.

⁶²Nilsson, A (2004a) Utflyttning missgynnar kvinnor. Det är framför allt män som gynnas av den nuvarande utvecklingen i Mälardalen med allt längre resor till jobbet. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A05 040530.

⁶³Nilsson, A (2004a) Utflyttning missgynnar kvinnor. Det är framför allt män som gynnas av den nuvarande utvecklingen i Mälardalen med allt längre resor till jobbet. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A05 040530.

artikelserien i DN med rubriken Folket i framtiden. När barnkullarna är stora behövs många platser i förskolor och detta förskjuts sedan till grundskola, gymnasium och även högskola. Möjligheten att få arbete påverkas och i ett senare skede behovet av vård, service och eventuella servicebostäder. Är däremot barnkullarna små minskar behovet av platser i förskola och skola, likaså innebär det ett minskat behov av lärare och lokaler etc⁶⁴. Detta är en verklighet som kommunerna måste anpassa sig till och variationerna kan vara stora.

Den fråga som kom att aktualiseras i slutet av 1990-talet och som sedan har blivit alltmer politiskt intressant är den om befolkningsstrukturen. I större delen av västvärlden åldras befolkningen, de äldsta blir allt fler medan de yngre p g a minskade födelsetal blir allt färre. Även svenskarna blir allt äldre och andelen pensionärer ökar kraftigt under de närmaste åren⁶⁵. År 2040 kommer 25 procent av befolkningen att vara över 65 år, mot dagens ca 17 procent. Andelen personer i åldern 20–64 år sjunker från ca 58 till 54 procent. Detta kommer att få konsekvenser på en rad olika områden då det innebär att andelen pensionärer som ska försörjas av samhället blir fler samtidigt som den yrkesarbetande andelen av befolkningen blir mindre.

Denna fråga blir särskilt påtaglig när den stora åldersgruppen som föddes på 1940-talet närmar sig pensionsåldern. Då denna grupp lämnar arbetsmarknaden kommer det att uppstå ett stort behov av arbetskraft. Enligt en artikel i DN 2004 förutspår arbetsmarknadsstyrelsen kris i flera yrken och i glesbygden framför allt då behovet av arbetskraft beräknas öka de närmaste 25 åren⁶⁶. I en debattartikel, också i DN, påtalas att om bristen på arbetskraft blir stor riskerar kostnaderna för personalintensiva verksamheter att skjuta i höjden då lönekostnaderna kan förväntas öka. Detta skulle framför allt drabba den offentliga sektorn som handhar huvuddelen av verksamheterna

⁶⁴Karlsson, B (1999) Folket i framtiden/del 2: Sökes 9 000 nya lärare. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990103.

Lindgren, K (2002) Baksmällan efter babyboomen. *Skolvärlden* (0216) 020926.

⁶⁵Malmberg, B och Sommestad, L (2000) Four phases in the Demographic transition. Implications for Economic and Social Development in Sweden 1820–2000. 2000:6, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.

Sommestad, L (2001) Education and Research in Times of Population ageing. 2001:2, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.

⁶⁶Jacobsson, C (2004a) Ams larmar om befolkningskris. Kraftigt ökad produktivitet eller 450 000 fler i arbete behövs till år 2030. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C03 040615.

inom vård, skola och omsorg⁶⁷. Ytterligare en rad artiklar, se nedan, har skrivits i ämnet, alltifrån artiklar som lyfter fram ett krisscenario medan andra tonar ner talet om krisläge och istället ser det som något positivt när allt inte förblir vid status quo, andra menar att talet om arbetskraftsbrist är överdrivet och att en sådan brist sannolikt inte alls kommer att uppstå.

Låga födelsetal, då måste fler arbeta och längre

De låga födelsetalen och den åldrande befolkningen tas upp i flera artiklar vid olika tillfällen, inte minst i slutet av 1998, året med de lägsta födelsetalen någonsin⁶⁸. Man skriver att i Sverige liksom i större delen av västvärlden föds det för få barn för att kunna upprätthålla folkmängden⁶⁹. Många länder är idag beroende av invandring för att befolkningen inte ska minska i antal. I södra Europa är barnafödandet lägre än någonsin och lägre än i Sverige⁷⁰. I länderna i östra Europa föds det än färre barn. En anledning till de låga födelsetalen uppges vara att det för många kvinnor är svårt att kombinera barn och yrkeskarriär. Ska barnafödandet öka måste således politiska förändringar till som gör det möjligt att förena arbete och familjeliv⁷¹.

Under de senaste åren har olika förslag till lösningar på problemet med en åldrande befolkning presenterats. Ett förslag är att pensions-

⁶⁷Henrekson, M och Lundgren, N (2001) Ledande svenska ekonomer: "Välfärdsstaten mot sammanbrott". *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 010415.

⁶⁸Haverdahl, A-L (1998) Rekordfå födslar men trenden vänder. *Svenska Dagbladet*, sid 4 981230.

⁶⁹Hagberg, I L och Holmqvist, A (2000) Föd - fler barn och jobba mer. Nu måste Sverige se till att få fart på barnafödandet i hela EU. *Aftonbladet Nyheter*, sid 10, 11 001228.

Larsson, C och Lagerwall, K (2001) Aftonbladet granskar barnkrisen i Sverige. Experter: Sverige kommer att kollapsa om vi inte får fler barn. *Aftonbladet*, sid 11 010904.

Nilsson, N O (2000) Bättre skolade invandrare täcker företagets behov. *Svenska Dagbladet Brännpunkt*, sid 10 000606.

⁷⁰Burell, H (2002) Hjulén stannar om inte Europa förnygras. *Göteborgs Posten Leva*, sid 45, 48, 49 020407.

Eriksson, T (2003a) Allt lägre fruktsamhet i Europa. *TT*, 030616.

⁷¹Hagberg, I L och Holmqvist, A (2000) Föd - fler barn och jobba mer. Nu måste Sverige se till att få fart på barnafödandet i hela EU. *Aftonbladet Nyheter*, sid 10, 11 001228.

Odén, N (2000b) Lågt barnafödande hot mot äldreomsorgen. *Göteborgs-Posten Ekonomi*, sid 31 000529.

Schück, J (1999a) Babyboom räddar tillväxten. Befolkningspyramiden. Sverige gynnas av kvinnors möjlighet att förena yrkesliv och barn. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A16 991120.

åldern måste höjas, den har redan generellt höjts från 65 till 67 års ålder. Riksdagen beslutade att läkare och sjukgymnaster från januari 2005 får behålla rätten till offentlig ersättning upp till 70 års ålder. Detta gör det möjligt för dem att driva företag ytterligare några år⁷². Även riksförsäkringsverket har gått ut och varnat för att äldre måste förbli yrkesarbetande till närmare 80 års ålder⁷³.

I DN Ekonomi tar man i en artikel upp problemet med att många idag står utanför arbetsmarknaden p g a tidig pensionsavgång, förtidspension, sjukpension e dyl så att den faktiska pensionsåldern beräknas till knappt 60 år. Om pensionsåldern i realiteten skulle vara 65 år skulle detta räcka en bra bit på väg för att kompensera arbetskraftsbortfallet⁷⁴. I en artikelserie om Folket i framtiden i DN förs samma resonemang⁷⁵, liksom i SvD som refererar till långtidsutredningen som presenterades år 2000⁷⁶. Ytterligare andra är arbetslösa eller sjukskrivna, skulle även dessa inträda på arbetsmarknaden blir det fler som bidrar till landets försörjning⁷⁷. Att fler måste förmås att arbeta diskuteras också i riksdagen⁷⁸. Då livslängden ökar och folkhälsan

⁷²TT (2004) Åldersgräns ska höjas. Läkare och sjukgymnaster får arbeta längre. *TT*, 041028.

⁷³Johansson, O (2002) Framtidens pensionsålder drygt 75 år. *Nerikes allehanda Ledare & Debatt*, sid 2 020405.

Sundell, G (2002) Jobba till 70 och rädda pensionen. *Nerikes allehanda Allmänt*, sid 4 020405.

⁷⁴Schück, J (1999b) Dags planera för framtiden. Flexibel pensionsålder uppåt. Äldrevårdsförsäkring en lösning på försörjningsbördan. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A13 991211.

⁷⁵Andersson, B (1999a) Folket i framtiden/del 3: Fler måste jobba mer - och längre. Nya pensionssystemet. Morot och piska till att jobba högre upp i åldrarna. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990104.

Jacobsson, C (2004a) Ams larmar om befolkningskris. Kraftigt ökad produktivitet eller 450 000 fler i arbete behövs till år 2030. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C03 040615.

⁷⁶Nordström, J B (2000) Invandring och mer jobb nödvändigt för Sverige. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 42 000620.

⁷⁷Andersson, B (1999a) Folket i framtiden/del 3: Fler måste jobba mer - och längre. Nya pensionssystemet. Morot och piska till att jobba högre upp i åldrarna. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990104.

Jacobsson, C (2004a) Ams larmar om befolkningskris. Kraftigt ökad produktivitet eller 450 000 fler i arbete behövs till år 2030. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C03 040615.

⁷⁸Motion till riksdagen (2003/04:A354) om Ett mänskligare arbetsliv av Agneta Gille m fl (s).

Motion till riksdagen (2003/04:A370) om Bortagande av hinder för äldre arbetskraft av Bo Könberg (fp).

Motion till riksdagen (2003/04:Fi22) med anledning av prop 2003/04:100 2004 års ekonomiska vårproposition. En politik för tillväxt och fler i arbete av Fredrik Reinfeldt m fl (m).

förbättras borde det vara möjligt att förbli yrkesarbetande vid högre ålder. Det nya pensionssystemet uppmuntrar till senare pensionering men däremot är arbetsmarknaden inte särskilt välkomnande mot äldre arbetskraft⁷⁹. För att råda bot på detta krävs en attitydförändring från arbetsgivarnas sida och förändringar av regler på arbetsmarknaden⁸⁰. En artikel i Göteborgsposten tar upp detta med anledning av en debattskrift från Pensionsforum⁸¹. I en moderat motion föreslogs inrättandet av en äldreombudsman för att bevaka äldres intressen⁸².

Några som länge har stått utanför arbetsmarknaden är en stor grupp invandrare. Artiklar i DN vid olika tidpunkter rapporterade att sysselsättningen bland invandrarna de senaste åren hade ökat kraftigt. Bäst gick det för nyanlända invandrare men överhuvudtaget ökade andelen sysselsatta invandrare⁸³.

Behovet av arbetskraftsinvandring

På en framtida arbetsmarknad kan man således räkna med att de invandrare som finns här behövs och att det därför är angeläget att de släpps in på arbetsmarknaden så tidigt som möjligt rapporteras från TT 2002⁸⁴. Dåvarande integrationsministern Mona Sahlin pekade i en artikel på regelverket som försvårar möjligheterna för invandrare att komma ut på arbetsmarknaden snabbt efter det att de har anlänt till Sverige. Hon menade att tiden mellan ankomst och inträde på

Motion till riksdagen (2003/04:Fi23) med anledning av prop 2003/2004:100 2004 års ekonomiska vårproposition. Rädda statsfinanserna av Lars Leijonborg m fl (fp).

⁷⁹Schück, J (1999a) Babyboom räddar tillväxten. Befolkningspyramiden. Sverige gynnas av kvinnors möjlighet att förena yrkesliv och barn. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A16 991120.

⁸⁰Odén, N (2000a) Bättre syn på äldre behövs. *Göteborgs-Posten Ekonomi (Statistik)*, sid 31 000628.

SOU (2002:29) Riv ålderstrappan. Livslopp i förändring. Stockholm.

Westerholm, B och Ingvardsson, M (1999) Allt fler äldre sorteras bort från arbetslivet. *Svenska Dagbladet Brännpunkt*, sid 10 991223.

⁸¹

⁸²Motion till riksdagen (1996/97:So404) om Äldreombudsman av My Persson (m).

Motion till riksdagen (1997/98:So401) om Äldreombudsman av My Persson (m).

⁸³Jacobsson, C (2000b) Arbetskraftskrisen/del 3. Nu har det vänt för invandrarna. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C01 001018.

Jacobsson, C (2004a) Ams larmar om befolkningskris. Kraftigt ökad produktivitet eller 450 000 fler i arbete behövs till år 2030. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C03 040615.

⁸⁴Olsson, K V (2002) Mångfaldssatsning nödvändig för världens framtid. *TT*, 020924.

arbetsmarknaden måste kortas ⁸⁵. Likaså diskuteras, bl a på initiativ av Bo Malmberg och Thomas Lindh vid Institutet för framtidsstudier, såväl politiskt som i press förslaget att arbetskraftsinvandringen dessutom måste öka om sysselsättningsbehovet ska kunna mötas⁸⁶. Då många andra länder i västvärlden står inför liknande problem, men där Sverige ligger något före, dvs befolkningen åldras något tidigare än i andra länder, gäller det för Sverige att vinna "kampen" om invandrarna⁸⁷. Även i Nordamerika, i USA och Kanada, liksom i Australien förväntas behovet av invandring att öka för att ersätta de babyboom-kohorter som nu åldras. För Sveriges del gäller det således att vi måste kunna konkurrera med övriga Europa och även andra västländer om invandrarna⁸⁸.

Om Sverige, och även övriga Europa, inte kan göra något åt födelsetalen och öka invandringen riskerar framtiden att se mörk ut, såväl befolkningsmässigt som ekonomiskt hävdas i en rad artiklar⁸⁹.

⁸⁵Andersson, B (2000a) Arbetskraftskrisen/del 2. Arbetskraftsbrist hotar välfärden. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.

⁸⁶Hobohm, S (2004) Behovet av invandrad arbetskraft. *Bohuslänningen med Dals Dagblad*, 040119.

Motion till riksdagen (2003/04:Sf294) om Befolkningsstrukturen och behovet av fler invandrare av Axel Darvik (fp).

Motion till riksdagen (2003/04:Sf331) om Arbetskraftsinvandring med anknytning till svensk arbetsmarknad av Maria Larsson (kd).

Motion till riksdagen (2003/04:Sf341) om Tillfälligt regelverk för arbetskraftsinvandring av Hans Backman (fp).

Qviström, D och Holender, R (2001) Befolkningskrisen. "Ett skämt, Persson". Fyrabarnsmamman säger regeringens nya mysargument för fler barn. *Expressen Nyheter*, sid 08 010414.

Schück, J (2003) Tillgång till arbetskraft blir svensk ödesfråga. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C07 030927.

⁸⁷Lindh, T (2003) Hoppas invandrarna väljer Sverige. *Socialpolitik* (0304-05) 031209.

⁸⁸Andersson, E (2000b) Vaga planer på uppmjukning. *Svenska Dagbladet Inrikes*, sid 12 000416.

⁸⁹Andersson, E (2000b) Vaga planer på uppmjukning. *Svenska Dagbladet Inrikes*, sid 12 000416.

Burell, H (2002) Hjulen stannar om inte Europa föryngras. *Göteborgs Posten Leva*, sid 45, 48, 49 020407.

Forskning & Framsteg (2002) Sverige i demografiskt bakvatten. 8/02.

Husmark-Pehrsson, C (2002) Regeringen blundar för (kommande) äldreboom. *Trelleborgs Allehanda, Sundsvalls Tidning, Hallandsposten*, 020114.

Johansson, E (2003c) Problem väntar om 30 år. Försämrad ekonomi och brist på arbetskraft i Sverige när fyrtiotalisterna blir gamla. *Västerviks-Tidningen*, 030103.

Larsson, C och Lagerwall, K (2001) Aftonbladet granskar barnkrisen i Sverige. Experter: Sverige kommer att kollapsa om vi inte får fler barn. *Aftonbladet*, sid 11 010904.

Det finns dock de som menar att Sverige drabbas något lindrigare än många andra länder. Handelsbankens ekonomiska sekretariat tar hjälp av siffror om den demografiska utvecklingen för att göra antaganden om hur den ekonomiska utvecklingen i framtiden kommer att te sig skriver DN Ekonomi 1999⁹⁰. Även om arbetskraften i OECD-länderna totalt inte kommer att växa under det närmaste halvsekle visar man på skillnader mellan olika länder. Man räknar med att Sverige är ett av de länder som inte kommer att drabbas så hårt av arbetskraftsbrist. I Sverige har det varit möjligt för kvinnor att kombinera arbetsliv och barnafödande vilket, menar man i artikeln, lett till att minskningen i födelsetalen inte har varit lika dramatisk som i t ex Tyskland, Italien och Japan. I dessa länder har kvinnor istället fått välja mellan arbetsliv och barn. Även Finland och Danmark antas drabbas hårdare än Sverige⁹¹. Liknande resultat presenteras av Aftonbladet som recenserar en undersökning som har gjorts av TCO som också lyfter fram jämställdheten i Sverige som en anledning till att det föds fler barn i Sverige än i andra länder i motsvarande situation⁹².

Den babyboom som ägde rum i Sverige mellan åren 1983–1990 kommer att lindra arbetskraftsbristen skriver DN Ekonomi i en annan artikel år 2000. En del debattörer, såsom Rolf Ohlsson, professor i ekonomisk historia, har menat bl a med hänvisning till denna babyboom, att arbetskraftsbristen överdrivs⁹³. 1983–1990 års höga födelsetal gör att problemen skjuts fram eller eventuellt inte kommer alls. Även den då ansvarige för arbetsmarknadsstatistik på Integrationsverket, Abdullahi Aress menade i en artikel år 2000 att det inte finns något akut behov av arbetskraftsinvandring. Det är viktigare att först ta den kompetens som finns i Sverige tillvara⁹⁴. USA, Kanada,

Winge, S (2002) Ålderschock dyr för Sverige. Allt äldre befolkning märks på välfärden. Sverige har äldsta befolkningen. "Därför sjunker välståndet". Vi har rasat från 3:e till 17:e plats sedan 1970. *Uppsala Nya Tidning*, 020902.

⁹⁰Schück, J (1999a) Babyboom räddar tillväxten. Befolkningspyramiden. Sverige gynnas av kvinnors möjlighet att förena yrkesliv och barn. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A16 991120.

⁹¹Schück, J (1999a) Babyboom räddar tillväxten. Befolkningspyramiden. Sverige gynnas av kvinnors möjlighet att förena yrkesliv och barn. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A16 991120.

⁹²Mörtvik, R (2004) Ökad jämställdhet gör Sverige rikare. *Aftonbladet Nyheter*, sid 30 040318.

⁹³Jacobsson, C (2000a) Arbetskraftskrisen/del 2 Bristen överdrivs. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.

⁹⁴Jacobsson, C (2000b) Arbetskraftskrisen/del 3. Nu har det vänt för invandrarna. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C01 001018.

Storbritannien, Frankrike och Norge klarar sig befolkningssmässigt, liksom Sverige, lite bättre än andra länder. I USA och Kanada har invandringen redan bidragit till att dämpa effekterna av den minskning i födelsetalen som har ägt rum. Att USA har högre födelsetal anges bero på att landet har tagit emot invandrare bl a från länder där befolkningen tenderar att föda fler barn än vad t ex den europeiska befolkningen gör⁹⁵.

Det finns i Sverige dock såväl forskare som ledarskribenter och politiker som menar att det är dags att återuppta den arbetskraftsinvandring som avbröts i slutet av 1960-talet, bl a har detta hävdats av förre finansministern Erik Åsbrink⁹⁶. Detsamma menade Saco som, enligt DN, vill att Sverige ska öppna sina gränser för invandring och se globaliseringen som en möjlighet, inte ett hot⁹⁷. I samma anda påpekar en ledare i DN att dem vi stänger ute genom att stänga våra gränser är just dem vi egentligen behöver här⁹⁸.

Ändå är Sverige ett av de länder i Europa som mest aktivt har diskuterat behovet av arbetskraftsinvandring. Att debatten redan har kommit igång kan vara en fördel när det gäller att konkurrera om invandrarna med andra länder skriver DN Ekonomi⁹⁹. Dåvarande biståndsministern Maj-Inger Klingvall kommenterade arbetskraftsinvandringen i DN:s artikelserie i ämnet. Hon menade att lagen som

⁹⁵Carlshamre, M (2002) Befolkningsfrågan/Maria Carlshamre: Människors rikedom är människor. *Dagens Nyheter Ledare*, sid A02 020902.

⁹⁶Andersson, E (2000b) Vaga planer på uppmjukning. *Svenska Dagbladet Inrikes*, sid 12 000416.

Göteborgs Posten (2000) Invandringen kan klara jobben Ledare. 000620.

Lindbeck, M (2000) Sommarsamtal/Erik Åsbrink. Vänstern hotar socialdemokratin. *Svenska Dagbladet Ledare*, sid 2 000613.

Lindh, T (2003) Hoppas invandrarna väljer Sverige. Socialpolitik (0304-05) 031209.

Nordström, J B (2000) Invandring och mer jobb nödvändigt för Sverige. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 42 000620.

Schück, J (1999a) Babyboom räddar tillväxten. Befolkningspyramiden. Sverige gynnas av kvinnors möjlighet att förena yrkesliv och barn. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A16 991120.

⁹⁷Jacobsson, C (2000a) Arbetskraftskrisen/del 2 Bristen överdrivs. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.

⁹⁸Carlshamre, M (2002) Befolkningsfrågan/Maria Carlshamre: Människors rikedom är människor. *Dagens Nyheter Ledare*, sid A02 020902.

⁹⁹Andersson, B (2000a) Arbetskraftskrisen/del 2. Arbetskraftsbrist hotar välfärden. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.

reglerar arbetsmarknadsinvandringen är tillräckligt flexibel men den skulle dock ses över inför eventuella framtida behov av arbetskraft¹⁰⁰.

Födelsealen minskar i många andra delar av världen också t ex i Asien och Latinamerika. Samtidigt ökar behovet av invandrad arbetskraft inte bara i Sverige utan även i många andra länder. Är då ökad invandring för att upprätthålla befolkningstillväxten i längden egentligen hållbart? Enligt larmrapporter från FN skulle t ex hela Europa behöva fördubbla sin invandring för att upprätthålla befolkningen i arbetsför ålder¹⁰¹. I en sådan situation, när det inte är självklart att den utländska arbetskraften vill komma hit, måste man fråga sig vad Sverige har att konkurrera med fortsätter DN¹⁰². För invandrare med hög utbildning gäller det att landet de söker sig till är framstående på just deras verksamhetsområde och att de kan erbjudas hög lön. Invest in Sweden Agency (ISA) varifrån en representant intervjuas i DN:s artikelserie menar även att faktorer som livskvalitet, ett fungerande välfärdssamhälle, rätt till barnledighet och tillgång till daghem kan vara "mjuka faktorer" som Sverige kan konkurrera med. Likaså förhållandet att Sverige, jämfört med länder i södra Europa, är mer "anglofilit" och att man talar engelska bättre här. En annan faktor som kan spela roll är enligt arbetsmarknadsstyrelsen att Sverige har haft en hög invandring. Det finns redan en tradition att ta emot invandrare här¹⁰³.

Att locka till sig utbildad arbetskraft kan dock vara ett moraliskt dilemma, en fråga som tas upp i artikelserien i DN Ekonomi¹⁰⁴. När högutbildade lockas att flytta från länder i öst och syd drabbas dessa länder av s k "hjärnflykt" (*brain-drain*) vilket får konsekvenser för hemlandets utveckling. Indien, Ryssland och Sydafrika är länder som har lyckats bra med att utbilda den inhemska befolkningen inom t ex IT-sektorn. Efter avslutad utbildning försvinner dock många av dessa

¹⁰⁰Ibid.

¹⁰¹Andersson, B (2000a) Arbetskraftskrisen/del 2. Arbetskraftsbrist hotar välfärden. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.

¹⁰²Koblanck, A (2000b) Arbetskraftskrisen/del 1: Kalla Sverige hett för IT-folk. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 001013.

¹⁰³Ibid.

¹⁰⁴Håstad, D (2000) Arbetskraftskrisen/del 1: Rysk kö för svenska jobb. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 001013.

Koblanck, A (2000a) Arbetskraftskrisen/del 1: "Hjärnflykt" kan slå tillbaka mot väst. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 001013.

till västvärldens välfärdssamhällen där de får högre lön och bättre utvecklingsmöjligheter¹⁰⁵. Följden blir att en medelklass i dessa länder inte kan utvecklas. De som blir kvar är en "stor grupp utbildad underklass och en liten korrumberad elit av militärer och byråkrater"¹⁰⁶. Här har västvärlden ett moraliskt ansvar att se till att den här typen av "hjärnflykt" förhindras och att länderna kompenseras, tex i form av investeringar som gör det möjligt för länderna att behålla arbetskraften och att utvecklas ekonomiskt¹⁰⁷.

I en del länder är det heller inte politiskt lätt att föra behovet av ökad invandring upp på dagordningen. Såväl i Tyskland som i Japan, det senare i vilket befolkningen åldras snabbare än i något annat land, har det varit en politiskt känslig fråga. Dessa länder har genomgått en period av mycket hög arbetslöshet vilket har gjort det svårt för invånarna att inse behovet av arbetskraftsinvandring¹⁰⁸. Även i Sverige har tveksamheten varit stor, särskilt inom socialdemokratin på riksplenet. Statsministern sa tex år 2001, enligt Expressen, att arbetskraftsinvandring inte var det som i första hand skulle lösa problemen¹⁰⁹. Ute i de socialdemokratiska kommunerna, särskilt i dem som förlorar befolkning och redan har brist på personal inom vård och omsorg, har det en längre tid funnits en annan öppenhet för ökad invandring skriver DN på ledarplats år 2003¹¹⁰.

Fördel barnfamiljer

Ett annat sätt att hjälpa upp befolkningstalen är enligt de politiska partierna att underlätta för barnfamiljer för att förmå dessa att föda

¹⁰⁵Håstad, D (2000) Arbetskraftskrisen/del 1: Rysk kö för svenska jobb. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 001013.

¹⁰⁶Koblanck, A (2000a) Arbetskraftskrisen/del 1: "Hjärnflykt" kan slå tillbaka mot väst. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 001013.

¹⁰⁷Koblanck, A (2000a) Arbetskraftskrisen/del 1: "Hjärnflykt" kan slå tillbaka mot väst. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 001013.

¹⁰⁸Jonsson, G (2000) Arbetskraftskrisen/del 2. Tysk strid om import av expertis. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.

Ruin, P (2000) Arbetskraftskrisen/del 2. Japansk skepsis till invandring. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.

¹⁰⁹Qviström, D och Holender, R (2001) Befolkningskrisen. "Ett skämt, Persson". Fyrabarnsmamman sågar regeringens nya mysargument för fler barn. *Expressen Nyheter*, sid 08 010414.

¹¹⁰Friberg, C (2003) Glesbygden går före. *Dagens Nyheter Ledare*, sid A02 030512.

fler barn. Familjepolitiken hamnar högt på agendan när det föds för få barn, de äldre blir fler och konsekvensen blir att välfärdsstaten hotas. Statsminister Göran Persson gjorde för några år sedan dessutom ett uttalande om att barn är ett av livets glädjeämnen och ville på så vis uppmuntra människor till att skaffa egna. Regeringen pekade också på behovet att göra det lättare för människor att ha både arbete och barn samt att förbättra föräldraförsäkringen¹¹¹. Andra partier vill också underlätta för barnfamiljer och det kan då också handla om sänkta skatter, valfrihet inom barnomsorgen osv¹¹². Att födelsetalen inte ligger på så hög nivå förvånar inte Lena Sommestad¹¹³ och Thomas Lindh på Institutet för framtidsstudier då de offentliga neddragningarna under 1990-talet i stor utsträckning drabbade just barnfamiljerna. Thomas Lindh menar dock att samhället faktiskt behöver barn och att man därför måste satsa resurser på dem till exempel i utbildningssammanhang¹¹⁴. Intresset för familjepolitiken är kristdemokraternas signum och de har med jämna mellanrum framställt sin syn på familjepolitiken som de anser påverkar befolkningstalen positivt och gör barnfamiljer mer benägna att skaffa barn. Valfrihet inom barnomsorgen är en fråga som de drivit starkt¹¹⁵.

I en artikel i Göteborgs-Posten år 2000 refereras till en bok om det låga barnafödandet (författad av Gunvall Grip och Claes Örtendahl) samt till siffror från SCB och man menar att arbetsmarknadens inställning till barnafödande har stor betydelse. Vill man att barnafödandet ska

¹¹¹Qviström, D och Holender, R (2001) Befolkningskrisen. "Ett skämt, Persson". Fyrbarnsmamman säger regeringens nya mysargument för fler barn. *Expressen Nyheter*, sid 08 010414.

¹¹²För en översikt över partiernas argumentation i nativitetsfrågan se Thalberg, S (2003) Barnafödandets politik - En analys av partiernas argumentation i nativitetsfrågan 1997-2003. 2003:11, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.

¹¹³Haverdahl, A-L (1998) Rekordfå födslar men trenden vänder. *Svenska Dagbladet*, sid 4 981230.

¹¹⁴Lindgren, K (2002) Baksmällan efter babyboomen. *Skolvärlden* (0216) 020926. Motion till riksdagen (2003/04:Fi23) med anledning av prop 2003/2004:100 2004 års ekonomiska vårproposition. Rädsla statsfinanserna av Lars Leijonborg m fl (fp).

¹¹⁵Motion till riksdagen (1999/2000:Sf247) om De låga födelsetalen av Tuve Skånberg (kd). Motion till riksdagen (2000/01:Sf227) om Åtgärder för ett flerbarnsideal av Tuve Skånberg och Annelie Enochson(kd).

Motion till riksdagen (2002/03:Sf238) om Familjepolitik av Tuve Skånberg (kd).

Motion till riksdagen (2003/04:Sf243) om Familjepolitik av Tuve Skånberg (kd).

öka måste attityderna i arbetslivet ändras - på vilket sätt låter man dock vara osagt¹¹⁶.

Sedan 2001 har en rad konkreta ekonomiska åtgärder presenterats i statsbudgeten och dessa har presenterats i dagspressen. Barnbidraget har höjts, flerbarnstillägget räknats upp, arbetslösa har garanterats rätt till barnomsorg, föräldraförsäkringen har förlängts, maxtaxa införts i barnomsorgen och föräldralediga har fått tillgång till daghemsplats. En allmän och avgiftsfri förskola för 4- och 5-åringar i minst tre timmar om dagen har införts och ersättningen för garantidagar har höjts¹¹⁷. I den senaste budgetpropositionen föreslogs dessutom att barnbidraget höjs ytterligare från år 2006, att flerbarnstillägg införs redan från andra barnet, att dagens flerbarnstillägg höjs och att taket för 80-procentig ersättning i föräldraförsäkringen höjs liksom att ersättningen vid uttag av garantidagarna höjs ytterligare¹¹⁸.

Det finns de som menar att maxtaxan infördes enbart som ett sätt att vinna röster i senaste valet och att de som kanske var mest i behov av sänkta avgifter inte fick det. Istället var det höginkomsttagarna som gjorde den stora vinsten. Andra kritiserar reformen då den inte helt finansierades av regeringen utan kommunerna fick bära en stor del av utgifterna själva. Dessutom menar man att effekten blev flera barn på dagis, färre anställda och sämre kvalitet då pengarna helt enkelt inte räcker till. Särskilt stark har kritiken varit från kristdemokraterna¹¹⁹.

En stor och välbeställd åldersgrupp går i pension

När den stora gruppen fyrtilialister nu kommer att gå i pension kommer arbetsmarknaden att påverkas. Åldersgruppen antas också komma att påverka samhället på andra sätt p g a gruppens livsstil som förväntas skilja sig från tidigare åldersgrupper.

¹¹⁶Odén, N (2000b) Lågt barnafödande hot mot äldreomsorgen. *Göteborgs-Posten Ekonomi*, sid 31 000529.

¹¹⁷Qviström, D och Holender, R (2001) Befolkningskrisen. "Ett skämt, Persson". Fyrabarnsmamman sågar regeringens nya mysargument för fler barn. *Expressen Nyheter*, sid 08 010414.

¹¹⁸Bolling, A (2004) Mer pengar till barnfamiljer och medelinkomsttagare. *Dagens Nyheter Politik*, sid A11 040911.

¹¹⁹Motion till riksdagen (2003/04:Sf243) om Familjepolitik av Tuve Skånberg (kd).

I samband med fyrtiotalisternas pensionsavgångar diskuteras bristen på arbetskraft som kommer att uppstå dels generellt dels särskilt inom den offentliga sektorn. Den offentliga sektorn expanderade som mest under de år då fyrtiotalisterna sökte sig ut på arbetsmarknaden och har en stor andel anställda ur just denna åldersgrupp. I synnerhet förutspås ett ökat behov av vård- och omsorgspersonal¹²⁰. I ett första skede för att ersätta dem som går i pension men i ett senare skede för att tillfredsställa det ökade vårdbehov som förväntas när gruppen äldre blir allt större¹²¹. I en rad artiklar framställs fyrtiotalisterna som åldersgruppen som kommer att ställa krav på just service, boende, vård och omsorg etc¹²². De blivande äldre förväntas t ex att ställa krav på att livskvaliteten ska bestå även när kroppen börjar bli sliten och därmed räkna med att få tillgång till den vård de behöver i form av läkemedel och kirurgi, en fråga som tas upp i DN:s artikelserie om Folket i framtiden¹²³. Då alltmer avancerade metoder blir tillgängliga ökar också kostnaderna. Vård och omsorg är dessutom

¹²⁰Nilsson, N O (2000) Bättre skolade invandrare täcker företagets behov. *Svenska Dagbladet Brännpunkt*, sid 10 000606.

Schück, J (2003) Tillgång till arbetskraft blir svensk ödesfråga. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C07 030927.

¹²¹Andersson, B (1999b) Folket i framtiden: Unga ratar vårdjobb. Personalbrist hotar. Allt färre söker till vårdgymnasierna. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A07 990109.

¹²²Hammar, T och Croneborg, M (2002) Orvar börjar bli gammal - men inte svag. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 48 021024.

Henrekson, M och Lundgren, N (2001) Ledande svenska ekonomer: "Välfärdsstaten mot sammanbrott". *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 010415.

Johansson, E (2003a) 40-talets barn blir snart pensionärer. *Västerviks Tidningar*, 021230.

Johansson, E (2003b) Konsumenter och kravmaskiner. Fyrtiotalisterna har pengar men ställer krav på samhället och vården. *Västerviks-Tidningen*, sid 20030103.

Johansson, E (2003d) Västervik har flest fyrtiotalister. *Västerviks Tidningar Lokalt*, 021230.

Odén, N (2000b) Lågt barnafödande hot mot äldreomsorgen. *Göteborgs-Posten Ekonomi*, sid 31 000529.

¹²³Eldh, G (1999a) Folket i framtiden/del 4. Den utbytbara människan är här. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990105.

Eldh, G (1999b) Folket i framtiden/del 4: Kraven på kirurgin ökar. Framtidens pensionärer kommer inte att acceptera kappan, säger läkare. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990105.

Henrekson, M och Lundgren, N (2001) Ledande svenska ekonomer: "Välfärdsstaten mot sammanbrott". *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 010415.

Troeng, T och Köster, M (2004) Fler kirurger behövs för en alltmer åldrande befolkning. *Läkartidningen* 30/31 2420-2422.

personalintensiva verksamheter och det går ofta inte att dra ner på personaltätheten utan att kvaliteten blir lidande¹²⁴.

Det förs också en diskussion om i vilken utsträckning samhället överhuvudtaget kan stå för vård och omsorg för denna växande grupp av äldre. Samhället förväntas inte i längden kunna klara av den stora kostnadsökningen utan en växande del av kostnaden kan komma att behöva täckas av privata äldrevårdsförsäkringar såsom t ex föreslagits av Valfärdspolitiska rådet¹²⁵. På ett liknande sätt resonerar två ekonomer i DN Debatt¹²⁶. Då kraven ökar på att utbildningssystemet ska vara av hög kvalitet, vård och omsorg av barn och gamla likaså och att sjukvården ska vara tillgänglig för alla och använda de bästa och modernaste behandlingsmetoderna kommer utgifterna för dessa system att öka samtidigt som andelen yrkesarbetande minskar. Ekonomernas recept är just att den skattefinansierade delen av välfärdssystemet inte ska öka, utan att samhället måste avsäga sig en del av betalningsansvaret, dvs de som har råd måste till viss del på egen hand finansiera i alla fall en del av sin välfärd¹²⁷.

Fyrtilisterna, som ofta benämns rekordgenerationen är generellt en åldersgrupp som är relativt välbeställd, de flesta har yrkesarbetat, de har gynnats av ekonomisk tillväxt och många har köpt bostäder på fördelaktiga villkor och har samlat på sig ett sparkapital. Som grupp betraktat kommer flertalet således att kunna ha det gott ekonomiskt

¹²⁴Henrekson, M och Lundgren, N (2001) Ledande svenska ekonomer: "Välfärdsstaten mot sammanbrott". *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 010415.

¹²⁵Motion till riksdagen (2001/02:So353) om Vårdens kostnader av Margareta Viklund (kd).

Motion till riksdagen (2003/04:So441) om Vård- och omsorgsöversyn av Jörgen Johansson (c).

Schück, J (1999b) Dags planera för framtiden. Flexibel pensionsålder uppåt. Äldrevårdsförsäkring en lösning på försörjningsbördan. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A13 991211.

Valfärdspolitiska rådet (1999) Från dagis till servicehus. Valfärdspolitik i livets olika skeden. SNS Förlag.

Wikberg, A (2004) 40-talisterna väger tungt. Utblick (Föreningssparbanken) 040227 (1/2004) 040227.

¹²⁶Henrekson, M och Lundgren, N (2001) Ledande svenska ekonomer: "Välfärdsstaten mot sammanbrott". *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 010415.

¹²⁷Henrekson, M och Lundgren, N (2001) Ledande svenska ekonomer: "Välfärdsstaten mot sammanbrott". *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 010415.

ställt även som pensionärer¹²⁸ i synnerhet jämfört med yngre åldersgrupper. Många har i princip pensionssparat i onödan, de kommer att ha det ekonomiskt bra ändå. Detta visar bl a en undersökning som Riksförsäkringsverket gjort i samarbete med Uppsala universitet och Institutet för framtidsstudier och som refereras till i DN Ekonomi. Undersökningen pekar däremot på att de yngre generationerna kommer att behöva pensionsspara om de inte vill sänka sin standard när de blir pensionärer. Den ekonomiska utvecklingen har inte fallit dem lika väl i händer¹²⁹.

Något som kan bli politiskt känsligt om några år är att majoriteten av dem i beslutande ställning är äldre och risken är då att dessa tar beslut som gynnar den egna gruppen på bekostnad av den yngre generationen. När pengarna inte räcker kommer man då att satsa på pensioner eller skolor? Denna fråga har tagits upp i en rad artiklar som varnar för risken för kommande generationsmotsättningar där den äldre generationen sannolikt kommer att ha övertaget¹³⁰.

Diskussion

De olika frågor som tagits upp ovan sammanfattar den debatt som har förts kring demografiska frågor under de senaste drygt tio åren och som uppmärksammats här. Det ska återigen poängteras att syftet med denna rapport inte har varit att ta ställning till fakta eller värdera de åsikter som har förts fram. Syftet har istället varit att beskriva de befolkningsrelaterade frågor som har tagits upp samt att utvärdera om dessa har förändrats över tid, såväl till innehåll som omfattning. Generellt kan man säga att, baserat på sökorden som redovisats ovan, den svenska debatten i pressen har förskjutits. Från att nästan enbart ha handlat om befolkningsomflyttningar, dvs koncentrationen av

¹²⁸Bergkvist, L-G (2000) Apropå 40-talisterna. Vem tar deras sparpengar? *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 43 000311.

Wilenmann, L (2003) 40-talister pensionssparar ofta i onödan. Många - men inte alla - har investerat rätt och gjort lyckosamma val. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 031221.

¹²⁹ Wilenmann, L (2003) 40-talister pensionssparar ofta i onödan. Många - men inte alla - har investerat rätt och gjort lyckosamma val. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 031221.

¹³⁰ Eriksson, T (2003b) Ålderspyramiden kräver obekväma beslut. *TT*, 030419.

Lindgren, K (2002) Baksmällan efter babyboomen. *Skolvärlden* (0216) 020926.

Schück, J (1999b) Dags planera för framtiden. Flexibel pensionsålder uppåt. Äldrevårdsförsäkring en lösning på försörjningsbördan. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A13 991211.

befolkningen till storstäder och tätortsnära områden på bekostnad av mer glest befolkade delar av landet till att också handla om förändringar i befolkningspyramiden, dvs att befolkningen som helhet åldras. Detta får stöd i den bibliometriska studien. Det senare är inte längre bara ett fenomen som äger rum i de mera glest befolkade delarna av landet. Även om det föds fler barn i städerna ökar ändå den äldre befolkningen sin andel och det är nu ett nationellt fenomen. Att den stora fyrtiotalistgenerationen skulle komma att gå i pension nu har givetvis länge varit känt men det har inte uppmärksammats vare sig massmedialt eller politiskt på allvar förrän i slutet av 1990-talet. Då blev det också tydligt att situationen i andra västländer i stort är densamma. Detta har sedan präglat såväl den politiska debatten som debatten i media. Från politiskt håll initierades dels utredningen Senior 2005¹³¹ dels arbetet med den ESO-rapport som fick titeln 40-talisternas uttåg¹³². I dagspressen har en rad artiklar och artikelserier skrivits i ämnet.

Vad gäller befolkningsutvecklingen i glesbygds länen tycks de negativa förutsägelseerna att dominera i pressen, dvs att dessa regioner kommer att tappa ytterligare befolkning som istället flyttar till landets mer tätbefolkade områden om än inte nödvändigtvis till städernas centrala delar. Detta påverkas sannolikt av att det huvudsakligen är storstadstidningar som undersökts i studien, att dessa kan präglas av en viss storebrorsattityd gentemot landsorten och att de heller inte som tidningar i avfolkningslän i den här debatten behöver upprätthålla en optimism och tro på den egna regionen. Inte heller känner man nödvändigtvis till vad som händer lokalt i dessa områden. Frågan om den regionala befolkningsutvecklingen har följt med under hela perioden om än intensiteten i debatten har varierat över tid. Detsamma gäller den politiska debatten i frågan som domineras av centerpartiet och socialdemokratiska representanter för de län eller regioner som förlorar befolkning.

Det är tydligt att intresset för att diskutera befolkningsfrågor generellt ökade i slutet av 1990-talet, vilket också bekräftas i den bibliometriska studien. Det fokus som debatten hade var dels befolkningsfrågan i

¹³¹ SOU (2002:29) Riv ålderstrappan. Livslopp i förändring. Stockholm.

¹³² Malmberg, B och Lindh, T (2000:13) 40-talisternas uttåg: en ESO-rapport om 2000-talets demografiska utmaningar: rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.

framtiden överhuvudtaget dels det faktum att fyrtiotalisternas pensionsavgångar närmade sig. Såväl politiker, forskare och samhällsanalytiker räknade med att dessa pensionsavgångar kommer att få konsekvenser på arbetsmarknaden, för vårdsektorn och på samhällsekonomin generellt. I media togs frågor upp om hur vi löser försörjningen när en större andel blir pensionärer och färre betalar skatt och hur vi ska ersätta dem som försvinner från arbetsmarknaden. Debatten om arbetskraftsinvandring blev ett nygammalt och engagerande ämne. Även de krav samhället kan förvänta sig från fyrtiotalisterna vad gäller service och vård togs upp. Det låga barnafödandet var ytterligare en fråga som togs upp, särskilt i anslutning till den statistik som presenterades i slutet av 1998 då Sverige hade de lägsta födelsetalen någonsin. Sedan dess har födelsetalen ökat och Sverige har, i jämförelse med andra europeiska länder, förhållandevis höga födelsetal. Den politiska debatten har under den här tiden berört samma frågor. Vad gäller barnafödandet är de politiska partierna överens om att underlätta för barnfamiljer, men det är hur detta ska göras som skiljer partierna åt. Huruvida arbetskraftsinvandring ska gynnas eller inte har också varit en politiskt het fråga, där flertalet riksdagspartier nu vill öppna för ökade möjligheter även om särskilt socialdemokraterna på riksnivå var tveksamma till en början. Argumentet att vi först måste sysselsätta de arbetslösa som finns här innan vi erbjuder arbete åt andra har nu modifierats.

Intressant att notera är att representanter för Institutet för framtidsstudier har haft en roll att spela i såväl den mediala som den politiska debatten om befolkningsfrågan. I samband med millennieskiftet gjordes artikelserier om framtiden och att då som journalist söka kontakt med just Institutet för framtidsstudier låg säkert nära till hands. På så sätt kom de frågor som institutet då ägnade sig åt i fokus. Men även i andra sammanhang har i flertalet artikelserier experter hämtats från institutet och man har skrivit debattartiklar och presenterat forskningsresultat som har fått ett stort genomslag i media. Man har också varit involverad som utredare i statliga rapporter vilket bla framgår i artiklar i pressen. Detta gäller såväl frågan om befolkningsomflyttningar som frågan om befolkningsstrukturen. En särskild forskargrupp i demografi finns sedan slutet av 1990-talet vid institutet och forskning kring den regionala befolkningsomfördelningen drivs av en annan forskargrupp.

Framtida studier får utvisa om befolkningsfrågan kommer att upprätthålla det ökade intresse som den väckte i slutet av 1990- och början av 2000-talet. Med forskare inom området som profilerar sig, presenterar sin forskning för allmänheten och deltar i samhällsdebatten är sannolikheten för detta större.

Referenser:

- Amcoff, J (2000) Samtida bosättning på svensk landsbygd. Doktorsavhandling, Uppsala universitet.
- Amcoff, J, Forsberg, G och Stenbacka, S (1995) Inflyttning och nybyggnation i Mälardalens landsbygd. Nr 155, Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.
- Aminoff, B (2004a) Dags för babyrace. Föd barn om ett år - och vinn storpotten i lilla Glimåkra. *Kvällsposten/Expressen Nyheter*, sid 28 040508.
- Aminoff, B (2004b) Nu slår Glimåkra rekord i att göra barn. *Kvällsposten/Expressen Nyheter*, sid 17 041008.
- Andersson, B (1999a) Folket i framtiden/del 3: Fler måste jobba mer - och längre. Nya pensionssystemet. Morot och piska till att jobba högre upp i åldrarna. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990104.
- Andersson, B (1999b) Folket i framtiden: Unga ratar vårdjobb. Personalbrist hotar. Allt färre söker till vårdgymnasierna. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A07 990109.
- Andersson, B (2000a) Arbetskraftskrisen/del 2. Arbetskraftsbrist hotar välfärden. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.
- Andersson, E (2000b) Vaga planer på uppmjukning. *Svenska Dagbladet Inrikes*, sid 12 000416.
- Andree, L (2000) Små kommuner blir mindre. Toppolitiker slår larm: Utflyttningen från småorterna hotar hela regiontanken. *Göteborgs-Posten Västsverige (statistik)*, sid 11.
- Arnstad, L (2003) Här får du en sjötomt till vrakpris. *Aftonbladet*, sid 22 030305.
- Askling, L (2001) På tvärs mot ålderstransitionen. *Aftonbladet Debatt Ledarsidan*, sid 2 010902.
- Berggren, H (1999) "Hela Sverige ska inte leva". Här är forskarna som retar gallfeber på glesbygdskämparna. *Expressen Nyheter*, sid 10 990803.
- Bergkvist, L-G (2000) Apropå 40-talisterna. Vem tar deras sparpengar? *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 43 000311.
- Björkesten, M a (2003) Storcken flyger förbi. *Hufoudstadsbladet Ledare*, sid 10 030905.
- Blank, A (2002) Gratistomt lockbete för nya invånare. *Dagens Nyheter*, sid D02 (Bostad) 020526.
- Bolling, A (2004) Mer pengar till barnfamiljer och medelinkomsttagare. *Dagens Nyheter Politik*, sid A11 040911.
- Burell, H (2002) Hjulen stannar om inte Europa föryngras. *Göteborgs Posten Leva*, sid 45, 48, 49 020407.

- Byström, M (2001a) Livskris i glesbygden/del 2: Dyra kampanjer har inte vänt flyttlassen. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A05 010806.
- Byström, M (2001b) Livskris i glesbygden/del 3. Nya knep ska locka folk. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid 010807.
- Byström, M (2001c) Västernorrland: Utflyttare ska lockas tillbaka. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid 010817.
- Carlshamre, M (2002) Befolkningsfrågan/Maria Carlshamre: Människors rikedom är människor. *Dagens Nyheter Ledare*, sid A02 020902.
- Carmbrant, C och Boman, M (1999) Allt fler hus hotas av rivning. Kön till bostadsakuten växer. *Göteborg-Posten*, sid 11 990221.
- Dagens Nyheter (1994) På väg mot nio miljoner. Det finns gott om plats i Sverige men inflyttningen till de stora städerna ökar. *Ledare*, sid A02 991229.
- Dagens Nyheter (1998) Tillväxtmiljöer att vara tacksam över. Strävan efter regional balans får inte leda till att det läggs hämsko på vitala städer. *Ledare*, sid A02 980104.
- Dixelius, K (1998) Vi flytt int/Del 2: Glesbygd tur och retur. "De som stannar kvar längst får också nog efter ett tag". *Dagens Nyheter Söndag*, sid D07 980222.
- Eldh, G (1999a) Folket i framtiden/del 4. Den utbytbara människan är här. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990105.
- Eldh, G (1999b) Folket i framtiden/del 4: Kraven på kirurgen ökar. Framtidens pensionärer kommer inte att acceptera kappen, säger läkare. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990105.
- Eneberg, K (1998a) Vi flytt int/Del 6: Från ökenläger till snö och is. Flyktingar räddare i nöden. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980304.
- Eneberg, K (1998b) Vi flytt int/Del 7: Drömmen om tillväxt. En enda människas initiativ kan få fart på en hel by. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980307.
- Enochsson, P och Molde, J (2002) Glesbygdsverket i ny undersökning om befolkningsutvecklingen: Befolkningen flyr städer. *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 020606.
- Eriksson, T (2003a) Allt lägre fruktsamhet i Europa. *TT*, sid 030616.
- Eriksson, T (2003b) Ålderspyramiden kräver obekväma beslut. *TT*, sid 030419.
- Forskning & Framsteg (2002) Sverige i demografiskt bakvatten. 8/02.
- Friborg, C (2003) Glesbygden går före. *Dagens Nyheter Ledare*, sid A02 030512.
- Glesbygdsverket (2004) Årsbok.
- Granestrånd, L (1998a) Vi flytt int. Del 5. Samma kamp för jobben i norr och söder: Snålblåst i het region. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980227.
- Granestrånd, L (1998b) Vi flytt int/Del 1: Från Högarna till Öresund: Vi drömmer om byn och flyttar till staden. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980221.
- Granestrånd, L (1998c) Vi flytt int/Del 6: Boden byttes mot förort. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980304.
- Granestrånd, L (1998d) Vi flytt int/Del 7: Drömmen om tillväxt. Måste några bygder dö? *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980307.

- Granestrand, L (1998e) Vi flytt int: Nyanlända invandrare flyttar ofta. Avfolkningen påverkas. Många kommuner behöver invandrare. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980304.
- Göteborgs Posten (2000) Invandringen kan klara jobben Ledare. sid 000620.
- Hagberg, I L och Holmqvist, A (2000) Föd - fler barn och jobba mer. Nu måste Sverige se till att få fart på barnafödandet i hela EU. *Aftonbladet Nyheter*, sid 10, 11 001228.
- Hammar, T och Croneborg, M (2002) Orvar börjar bli gammal - men inte svag. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 48 021024.
- Haverdahl, A-L (1998) Rekordfå födslar men trenden vänder. *Svenska Dagbladet*, sid 4 981230.
- Hedberg, M (2004) Männens tvingas från landsbygden. Terje, 27: "Att bli av med jobbet var en spark i baken". *GT/Expressen Nyheter*, sid 040826.
- Henrekson, M och Lundgren, N (2001) Ledande svenska ekonomer: "Välfärdsstaten mot sammanbrott". *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 010415.
- Hermansson, A (1999) Läsarnas DN. Ska vi lägga ner Norrlands inland? *Dagens Nyheter Insändare*, sid C04 990115.
- Hobohm, S (2004) Behovet av invandrad arbetskraft. *Bohuslänningen med Dals Dagblad*, sid 040119.
- Husmark-Pehrsson, C (2002) Regeringen blundar för (kommande) äldreboom. *Trelleborgs Allehanda, Sundsvalls Tidning, Hallandsposten,,* sid 020114.
- Håstad, D (2000) Arbetskraftskrisen/del 1: Rysk kö för svenska jobb. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 001013.
- Jacobsson, C (2000a) Arbetskraftskrisen/del 2 Bristen överdrivs. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.
- Jacobsson, C (2000b) Arbetskraftskrisen/del 3. Nu har det vänt för invandrarna. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C01 001018.
- Jacobsson, C (2004a) Ams larmar om befolkningskris. Kraftigt ökad produktivitet eller 450 000 fler i arbete behövs till år 2030. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C03 040615.
- Jacobsson, C (2004b) Småkommuner får beröm av TCO. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid 040421.
- Jerkert, B (1997) Städerna blir rikare: Klyftorna ökar mellan olika delar av landet. Avfolkningen av glesbygden fortsätter. *Dagens Nyheter*, sid A06 970224.
- Johansson, A (1997) Någonstans att bo: Bostäder ska locka till Eskilstuna. Nytt snabbtåg. En timmes restid och billigare boende har fått 400 Stockholmsfamiljer intresserade. *Dagens Nyheter Kommunalt*, sid C01 970817.
- Johansson, E (2003a) 40-talets barn blir snart pensionärer. *Västerviks Tidningar*, sid 021230.
- Johansson, E (2003b) Konsumenter och kravmaskiner. Fyrtioåringarna har pengar men ställer krav på samhället och vården. *Västerviks-Tidningen*, sid 20030103.

- Johansson, E (2003c) Problem väntar om 30 år. Försämrad ekonomi och brist på arbetskraft i Sverige när fyrtiotalisterna blir gamla. *Västerviks-Tidningen*, sid 030103.
- Johansson, E (2003d) Västervik har flest fyrtiotalister. *Västerviks Tidningar Lokalt*, sid 021230.
- Johansson, O (2002) Framtidens pensionsålder drygt 75 år. *Nerikes allehanda Ledare & Debatt*, sid 2 020405.
- Jonsson, G (2000) Arbetskraftskrisen/del 2. Tysk strid om import av expertis. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.
- Kamp, K (2000) Strömsund ger föräldrar extra bidrag. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C08 001119.
- Karlsson, B (1999) Folket i framtiden/del 2: Sökes 9 000 nya lärare. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990103.
- Koblanck, A (2000a) Arbetskraftskrisen/del 1: "Hjärnflykt" kan slå tillbaka mot väst. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 001013.
- Koblanck, A (2000b) Arbetskraftskrisen/del 1: Kalla Sverige hett för IT-folk. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 001013.
- Korpi, M (2002) Svenskt befolkningsekonomiskt tänkande. I *Befolkning och välfärd. Perspektiv på framtidens välfärdspolitik*, (red Malmberg, B och Sommestad, L), Institutet för framtidsstudier, Stockholm, sid 18–56.
- Larsson, C och Lagerwall, K (2001) Aftonbladet granskar barnkrisen i Sverige. Experter: Sverige kommer att kollapsa om vi inte får fler barn. *Aftonbladet*, sid 11 010904.
- Lindbeck, M (2000) Sommarsamtal/Erik Åsbrink. Vänstern hotar socialdemokratin. *Svenska Dagbladet Ledare*, sid 2 000613.
- Lindgren, E (2001) FN skriver ned prognos för befolkningstal. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 010315.
- Lindgren, K (2002) Baksmällan efter babyboomen. *Skolvärlden* (0216) 020926.
- Lindh, T (2003) Hoppas invandrarna väljer Sverige. *Socialpolitik* (0304-05) 031209.
- Lindstrand, N, Jordahl, A och Berggren, J (1999) Nu - om tjugo år. *Dagens Nyheter Lördag*, sid 04 990814.
- Lindstrand, N och Mortensen, P (1999) Folket i framtiden/del 5. Ett historiskt förlopp kan aldrig förutsägas. Ofullständiga kunskaper. Det enda som är säkert är att prognoserna kommer att slå fel. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 990107.
- Lundström, H (2004) Hur många kommer vi att bli? nationella prognoser säger ett - internationella ett annat. *Välfärd* 1 4–6.
- Luthander, P (2001) Mälarregionen växer snabbast. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A07 010610.
- Malmberg, B och Lindh, T (2000:13) 40-talisternas uttåg: en ESO-rapport om 2000-talets demografiska utmaningar: rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.

- Malmberg, B och Lindh, T (2004) Ålderschock gynnar globala tillväxten. Framtidsforskare varnar för alltför dystra profetior om åldrandets effekter på västvärldens ekonomier. *Dagens Nyheter Debatt*, sid A04 040107.
- Malmberg, B och Sommestad, L (2000) Four phases in the Demographic transition. Implications for Economic and Social Development in Sweden 1820–2000. 2000:6, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.
- Malmberg, B, Sommestad, L, Svensson, K och Björnsson, A (1997) Vad sätter igång tillväxten? *Svenska Dagbladet Samtider*, sid 15 971018.
- Malmgren, M (2004) Storstaden Shanghai vill ha fler barn: en snabbt åldrande befolkning gör att man nu lättar på ettbarnspolitiken. *Göteborgs Posten*, 040418.
- Molin, B och Sundberg, M (1998) Skrota regionalpolitiken. *Göteborgs-Posten Debatt*, sid 4 980115.
- Morén, K (2001a) Livskris för glesbygden/del 1. Hoppet snart ute för 20 småkommuner. *Dagens Nyheter Politik*, 010805.
- Morén, K (2001b) Livskris för glesbygden/del 1. Strömsund tar rysk draghjälp. *Dagens Nyheter Politik*, sid A09 010805.
- Mortensen, P (2001) 9 000 lägenheter ska rivs. *Dagens Nyheter*, 010401.
- Motion till riksdagen (1994/95:A34) med anledning av prop 1994/95:161 Regionalpolitik av Sigge Godin m fl (fp, m, mp).
- Motion till riksdagen (1994/95:A38) med anledning av prop 1994/95:161 Regionalpolitik av Hans Andersson m fl (v).
- Motion till riksdagen (1994/95:A40) med anledning av prop 1994/95:161 Regionalpolitik av Agneta Lundberg m fl (s).
- Motion till riksdagen (1996/97:A220) Åtgärder mot arbetslösheten av Britta Sundin m fl (s).
- Motion till riksdagen (1996/97:A432) Regionalpolitiken av Olof Johansson m fl (c).
- Motion till riksdagen (1996/97:So404) om Äldreombudsman av My Persson (m).
- Motion till riksdagen (1997/98:A14) med anledning av prop 1997/98:62 Regional tillväxt - för arbete och välfärd av Åke Gustavsson (s).
- Motion till riksdagen (1997/98:A21) med anledning av prop 1997/98:62 Regional tillväxt - för arbete och välfärd av Olof Johansson m fl (c).
- Motion till riksdagen (1997/98:A23) med anledning av prop 1997/98:62 Regional tillväxt - för arbete och välfärd av andre vice talman Görel Thurdin (c).
- Motion till riksdagen (1997/98:A35) med anledning av prop 1997/98:62 Regional tillväxt - för arbete och välfärd av Lisbeth Staaf-Igelström m fl (s).
- Motion till riksdagen (1997/98:A47) med anledning av prop 1997/98:62 Regional tillväxt - för arbete och välfärd av Gudrun Schyman m fl (v).
- Motion till riksdagen (1997/98:A434) om Regional utveckling och utjämning av andre vice talman Görel Thurdin (c).
- Motion till riksdagen (1997/98:A447) om Regionalpolitik av Monica Öhman m fl (s).
- Motion till riksdagen (1997/98:A450) om Näringslivsutveckling i Gävleborgs län av Sven Bergström (c).

Motion till riksdagen (1997/98:Fi601) om Skattutjämningsystemet av Kerstin Kristiansson m fl (s).

Motion till riksdagen (1997/98:So401) om Äldreombudsman av My Persson (m).

Motion till riksdagen (1998/99:Fi36) med anledning av prop 1998/99:100 års ekonomiska vårproposition av Lennart Daléus m fl (c).

Motion till riksdagen (1998/99:N335) om Regionalpolitiken av Gudrun Schyman m fl (v).

Motion till riksdagen (1998/99:N337) om En ny politik för regioner i utveckling och tillväxt (c).

Motion till riksdagen (1999/2000:N8) med anledning av skr 1999/2000:33 Utvecklingsprogram för kommuner med särskilda omställningsproblem främst p g a strukturomvandlingar inom Försvarsmakten av Rolf Gunnarsson (m).

Motion till riksdagen (1999/2000:N211) om Utlokalisering av statlig verksamhet till Kalmar län av Agne Hansson (c).

Motion till riksdagen (1999/2000:N213) om Regionalpolitiken av Runar Patriksson (fp).

Motion till riksdagen (1999/2000:N249) om Regionala skillnader av Olle Lindström (m).

Motion till riksdagen (1999/2000:N317) om Regionalpolitik för Värmland av Lisbeth Staaf-Igelström m fl (s).

Motion till riksdagen (1999/2000:Sf247) om De låga födelsetalen av Tuve Skånberg (kd).

Motion till riksdagen (1999/2000:Ub476) Högskoleplatser för utsatta områden av Bengt Niska och Lennart Klockare (s).

Motion till riksdagen (2000/01:371) om Upprustning av vägnätet av Margareta Andersson m fl (c).

Motion till riksdagen (2000/01:Sf227) om Åtgärder för ett flerbarnsideal av Tuve Skånberg och Annelie Enochson(kd).

Motion till riksdagen (2000/01:Ub401) om Ett dalauniversitet av Rolf Gunnarsson (m).

Motion till riksdagen (2001/02:N27) med anledning av prop 2001/02:4 En politik för tillväxt och livskraft i hela landet av Agne Hansson (c).

Motion till riksdagen (2001/02:N29) med anledning av prop 2001/02:4 En politik för tillväxt och livskraft i hela landet av Sven-Erik Österberg m fl (s).

Motion till riksdagen (2001/02:N263) om En näringspolitik för tillväxt och livskraft i hela landet av Agne Hansson m fl (c).

Motion till riksdagen (2001/02:So353) om Vårdens kostnader av Margareta Viklund (kd).

Motion till riksdagen (2002/03:N210) om Inkomster från vattenkraftsproduktionen av Birgitta Sellén och Sven Bergström (c).

Motion till riksdagen (2002/03:N232) om Lokalisering av statlig verksamhet till Dalarnas län av Kenneth Johansson (c).

- Motion till riksdagen (2002/03:N267) om Regionalpolitiken av Yvonne Ångström m fl (fp).
- Motion till riksdagen (2002/03:N308) om Etablering av statlig verksamhet i Västmanland av Jörgen Johansson (c).
- Motion till riksdagen (2002/03:Sf238) om Familjepolitik av Tuve Skånberg (kd).
- Motion till riksdagen (2003/04:A354) om Ett mänskligare arbetsliv av Agneta Gille m fl (s).
- Motion till riksdagen (2003/04:A370) om Bortagande av hinder för äldre arbetskraft av Bo Könberg (fp).
- Motion till riksdagen (2003/04:Fi22) med anledning av prop 2003/04:100 2004 års ekonomiska vårproposition. En politik för tillväxt och fler i arbete av Fredrik Reinfeldt m fl (m).
- Motion till riksdagen (2003/04:Fi23) med anledning av prop 2003/2004:100 2004 års ekonomiska vårproposition. Rädda statsfinanserna av Lars Leijonborg m fl (fp).
- Motion till riksdagen (2003/04:N210) Landsbygdspolitiken i framtiden av Vivann Gerdin m fl (c).
- Motion till riksdagen (2003/04:Sf243) om Familjepolitik av Tuve Skånberg (kd).
- Motion till riksdagen (2003/04:Sf294) om Befolkningsstrukturen och behovet av fler invandrare av Axel Darvik (fp).
- Motion till riksdagen (2003/04:Sf331) om Arbetskraftsinvandring med anknytning till svensk arbetsmarknad av Maria Larsson (kd).
- Motion till riksdagen (2003/04:Sf341) om Tillfälligt regelverk för arbetskraftsinvandring av Hans Backman (fp).
- Motion till riksdagen (2003/04:So441) om Vård- och omsorgsöversyn av Jörgen Johansson (c).
- Mörtvik, R (2004) Äkad jämställdhet gör Sverige rikare. *Aftonbladet Nyheter*, sid 30 040318.
- Nilsson, A (2004a) Utflyttning missgynnar kvinnor. Det är framför allt män som gynnas av den nuvarande utvecklingen i Mälardalen med allt längre resor till jobbet. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A05 040530.
- Nilsson, N O (2000) Bättre skolade invandrare täcker företagets behov. *Svenska Dagbladet Brännpunkt*, sid 10 000606.
- Nilsson, T (2004b) Ingen risk att världen överbefolkas. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A08 040813.
- Norberg, H (1999) "Regionalpolitiken bortkastade pengar". Ny utredning från ESO: 73 bidragsmiljarder om året har inga eller negativa effekter på tillväxten. *Dagens Nyheter Debatt*, 990930.
- Nordström, J B (2000) Invandring och mer jobb nödvändigt för Sverige. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 42 000620.
- Odén, N (2000a) Bättre syn på äldre behövs. *Göteborgs-Posten Ekonomi (Statistik)*, sid 31 000628.

- Odén, N (2000b) Lågt barnafödande hot mot äldreomsorgen. *Göteborgs-Posten Ekonomi*, sid 31 000529.
- Ohlsson, B (1998) Vi flytt int/Del 2: Glesbygd tur och retur. En man steg av tåget i Ljusdal.. och mötte kärlek, förtvivlan och en ovanlig kunskap om lokaliseringsstöd. *Dagens Nyheter Söndag*, sid D04 980222.
- Olsson, K V (2002) Mångfaldssatsning nödvändig för vårdens framtid. *TT*, 020924.
- Qviström, D (2001) Befolkningskrisen. Bilden av Sveriges framtid. Äldreboom - då växer problemen i Munkfors. *Expressen*, 010413.
- Qviström, D och Holender, R (2001) Befolkningskrisen. "Ett skämt, Persson". Fyrabarnsmamman sågar regeringens nya mysargument för fler barn. *Expressen Nyheter*, sid 08 010414.
- Radetzky, M (2000) Få barn - stora problem. *Svenska Dagbladet Samtider*, sid 18 000826.
- Ruin, P (2000) Arbetskraftskrisen/del 2. Japansk skepsis till invandring. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C05 001014.
- Schück, J (1999a) Babyboom räddar tillväxten. Befolkningspyramiden. Sverige gynnas av kvinnors möjlighet att förena yrkesliv och barn. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A16 991120.
- Schück, J (1999b) Dags planera för framtiden. Flexibel pensionsålder uppåt. Äldrevårdsförsäkring en lösning på försörjningsbördan. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid A13 991211.
- Schück, J (2003) Tillgång till arbetskraft blir svensk ödesfråga. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C07 030927.
- Sjökvist, E (1998a) Vi flytt int. Del 4: Klass 9E från Hofors: Halva klassen valde att flytta. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980225.
- Sjökvist, E (1998b) Vi flytt int/Del 3: Rivning i Kristinehamn. Hoppet om tillväxt grusat. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980223.
- Sjökvist, E (1998c) Vi flytt int: 60 000 bostäder outhyrda. Rivningsvåg. Var fjärde kommun uppger att rivningar kan bli aktuella. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 980223.
- Sommestad, L (2001) Education and Research in Times of Population ageing. 2001:2, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.
- SOU (2002:29) Riv ålderstrappan. Livslopp i förändring. Stockholm.
- Strandberg, L (2004) 9 miljoner svenskar: På torsdag smäller det - vi blir 9 miljoner. *Dagens Nyheter Inlägg*, sid A06 040807.
- Sundell, G (2002) Jobba till 70 och rädda pensionen. *Nerikes allehanda Allmänt*, sid 4 020405.
- Tenfält, F (2000) Regionalpolitik i förvandling. *Göteborgs-Posten, Ledare, Krönika*, sid 2 000217.
- Thalberg, S (2003) Barnafödandets politik - En analys av partiernas argumentation i nativitetsfrågan 1997-2003. 2003:11, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.
- Troeng, T och Köster, M (2004) Fler kirurger behövs för en alltmer åldrande befolkning. *Läkartidningen* 30/31 sid 2420-2422.

- TT (1999a) 50-åringar ger kraft åt tillväxten. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 30 990906.
- TT (1999b) Framtidens mål på tio rader. *Dagens Nyheter Politik*, 990627.
- TT (2004) Åldersgräns ska höjas. Läkare och sjukgymnaster får arbeta längre. *TT*, 041028.
- Victorin, M (2004) Flyttströmmen mot storstadsområdena har vänt. *TT*, 040406.
- Välfärdspolitiska rådet (1999) Från dagis till servicehus. Välfärdspolitik i livets olika skeden. SNS Förlag, .
- Wallin, K (2004) Sverige blir bara glesare. *Svenska Dagbladet Brännpunkt*, sid 5 040825.
- Westerholm, B och Ingvardsson, M (1999) Allt fler äldre sorteras bort från arbetslivet. *Svenska Dagbladet Brännpunkt*, sid 10 991223.
- Wikberg, A (2004) 40-talisterna väger tungt. Utblick (Föreningssparbanken) (1/2004) 040227.
- Wilennmann, L (2003) 40-talister pensionssparar ofta i onödan. Många - men inte alla - har investerat rätt och gjort lyckosamma val. *Dagens Nyheter Ekonomi*, sid C04 031221.
- Winge, S (2002) Ålderschock dyr för Sverige. Allt äldre befolkning märks på välfärden. Sverige har äldsta befolkningen. "Därför sjunker välståndet". Vi har rasat från 3:e till 17:e plats sedan 1970. *Upsala Nya Tidning*, 020902.
- Öberg, T (2000) Sverige är i obalans. *Svenska Dagbladet Näringsliv*, sid 50 000614.
- Österholm, P (1999) Tyresö. Utrymme att växa saknas. *Svenska Dagbladet Stockholm*, sid 10 990820.

Appendix

Tabell 2. Det totala antal träffar för respektive sökord i alla tidningar per år.

År	Arbetskraftsbrist	Arbetskraftsinvandring	Avfolkning	Barnafödande
1994	1	2	2	2
1995	0	5	4	13
1996	1	4	3	6
1997	3	11	3	8
1998	9	5	31	11
1999	17	5	10	3
2000	23	39	10	12
2001	12	18	3	22
2002	22	99	11	13
2003	29	57	20	10
2004	23	46	8	11
Totalt	140	291	105	111
År	Befolkningsutveckling	Demografi*	Familjepolitik	Fyrtiotalist*
1994	3	6	11	1
1995	3	11	7	6
1996	0	16	6	9
1997	5	16	9	6
1998	12	31	14	10
1999	8	26	23	15
2000	6	49	28	18
2001	5	26	10	11
2002	12	29	32	12
2003	13	25	11	7
2004	9	45	13	13
Totalt	76	280	164	108
År	Födelsetal	Försörjningsbörda	Regionalpolitik	Åldrande* och befolkning
1994	2	3	21	3
1995	1	7	18	3
1996	4	7	17	6
1997	7	9	12	4
1998	8	7	55	7
1999	13	7	55	14
2000	17	8	33	24
2001	13	12	20	20
2002	8	3	16	16
2003	6	4	17	23
2004	12	7	27	38
Totalt	91	74	291	158

Figur 3a. Antalet träffar för respektive sökord per år i DN.

	Arbetskraftsbrist	Arbetskraftsinvandring	Avfolkning	Barnafödande
1994	1	1		2
1995		2	1	6
1996	1	1		2
1997	3	3		3
1998	4		2	1
1999	5	3	2	1
2000	8	17	1	5
2001	2	8	1	10
2002	8	31		5
2003	7	20	1	5
2004	2	19	1	3
Totalt	41	105	9	43
	Befolkningsutveckling	Demografi*	Familjepolitik	Fyrtotalist*
1994	1	6	8	1
1995		7	5	3
1996		9	1	6
1997	1	9	3	4
1998	1	11	5	4
1999	1	14	3	6
2000	2	26	9	9
2001	2	12	1	5
2002	1	11	7	2
2003	1	14	2	
2004		17	6	3
Totalt	10	136	50	43
	Födelsetal	Försörjningsbörda	Regionalpolitik	Åldrande* och befolkning
1994	2	3	11	1
1995	1	2	9	2
1996		4	9	3
1997	2	5	4	1
1998	2	2	11	2
1999	4	1	16	4
2000	5	5	15	9
2001	5	4	9	12
2002	4	2	5	11
2003	2	3	12	11
2004	4		7	16
Totalt	31	31	108	72

Tabell 3b. Antalet träffar för respektive sökord per år i SvD (observera att SvD finns med i databasen först från 1 januari 1995).

	Arbetskraftsbrist	Arbetskraftsinvandring	Avfolkning	Barnafödande
1995		3		5
1996		2		1
1997		4		2
1998	2	4	3	2
1999	2	1	1	1
2000	5	11	2	1
2001	3	4	1	2
2002	4	32		2
2003	3	17	1	
2004	2	9	1	2
Totalt	21	87	9	18
	Befolkningsutveckling	Demografi*	Familjepolitik	Fyrtioalst*
1995		1	1	3
1996		6	5	2
1997		2	3	1
1998	2	15	2	3
1999	3	6	7	3
2000		9	3	4
2001	2	6	3	2
2002		8	9	2
2003		5	1	4
2004		11	4	
Totalt	7	69	38	24
	Födelseal	Försörjningsbörda	Regionalpolitik	Åldrande* och befolkning
1995		4	5	1
1996	2	2	2	1
1997	1	2	2	1
1998	1	4	10	5
1999	4	2	4	1
2000	2	1	5	5
2001	1	2	6	2
2002	2	1	7	2
2003			3	8
2004		2	2	7
Totalt	13	20	46	33

Tabell 3c. Antalet träffar för respektive sökord per år i Aftonbladet (observera att Aftonbladet finns med i databasen först från och med 1 september 1994).

	Arbetskraftsbrist	Arbetskraftsinvandring	Avfolkning	Barnafödande
1994				
1995				2
1996				
1997		3		
1998			3	3
1999				
2000	3	5	2	3
2001	3	4	1	7
2002	2	20	1	1
2003	1	5		2
2004				
Totalt	9	37	7	18
	Befolkningsutveckling	Demografi*	Familjepolitik	Fyrtotalist*
1994				
1995		2		
1996		1		1
1997			2	
1998			2	2
1999		1	7	5
2000		8	6	6
2001		5	1	2
2002		3	6	1
2003		1	2	
2004				
Totalt	0	21	26	17
	Födelseal	Försörjningsbörda	Regionalpolitik	Åldrande* och befolkning
1994				
1995		1		
1996		1		1
1997		2		
1998			5	
1999			3	1
2000	1		4	3
2001	1	1	4	2
2002			1	1
2003				2
2004				
Totalt	2	5	17	10

Tabell 3d. Antalet träffar för respektive sökord per år i landsbygdspress (observera att alla ingående tidningar ej finns med under hela 1994).

	Arbetskraftsinvandring	Arbetskraftsbrist	Avfolkning	Barnafödande
1994	1		2	
1995			3	
1996	1		3	3
1997	1		3	3
1998	1	3	23	5
1999	1	8	7	1
2000	6	3	5	3
2001	2	3		3
2002	16	7	10	5
2003	15	18	18	3
2004	18	19	6	6
Totalt	62	61	80	32
	Befolkningsutveckling	Demografi*	Familjepolitik	Fyrtiotalist*
1994	2		3	
1995	3	1	1	
1996				
1997	4	5	1	1
1998	9	5	5	1
1999	4	5	6	3
2000	4	6	10	3
2001	1	3	5	3
2002	11	7	10	6
2003	12	5	6	3
2004	9	16	3	10
Totalt	59	53	50	30
	Födelsetal	Försörjningsbörda	Regionalpolitik	Åldrande* och befolkning
1994			10	2
1995			4	
1996	2		4	1
1997	4		6	2
1998	5	1	29	
1999	5	4	32	8
2000	9	2	9	7
2001	6	5	1	4
2002	2		3	2
2003	4	1	2	2
2004	7	5	18	15
Totalt	44	18	118	43

Tidigare arbetsrapporter:

- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2000:1**
Malmberg, Bo & Lena Sommestad. *Heavy trends in global developments. Idea platform for MISTRA's future strategy.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2000:2**
Malmberg, Bo & Lena Sommestad. *Tunga trender i den globala utvecklingen.* Uppdrag för Stiftelsen för Miljöstrategisk forskning (MISTRA).
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2000:3**
Lee, Ronald, Mason, Andrew & Timothy Miller. *From Transfers to Individual Responsibility: Implications for Savings and Capital Accumulation in Taiwan and the United States.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2000:4**
Mayer, David. *On the Role of Health in the Economic and Demographic Dynamics of Brazil, 1980-1995.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2000:5**
Galor, Oded & Omer Moav. *Natural Selection and the Origin of Economic Growth.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2000:6**
Malmberg, Bo & Lena Sommestad. *Four Phases in the Demographic Transition, Implications for Economic and Social Development in Sweden, 1820-2000.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2001:1**
Lagerlöf, Nils-Petter. *From Malthus to Modern Growth: Can Epidemics Explain the Three Regimes?*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2001:2**
Sommestad, Lena. *Education and Research in Times of Population Ageing.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2001:3**
Sommestad, Lena. *Health and Wealth: The Contribution of Welfare State Policies to Economic Growth.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2001:4**
Westholm, Erik. *Det utmanade lokalsamhället.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2001:5**
Westholm, Erik. *Challenges for the Local Communities.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2001:6**
Sommestad, Lena i samarbete med Bo Malmberg. *Demografi och politisk kultur. Ett ekonomiskt-historiskt perspektiv på "den starka statens fall".*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:1**
Lundqvist, Torbjörn. *Arbetskraft och konkurrensbegränsning: aktörsperspektiv på den svenska modellen och framtiden.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:2**
Simon, Paul. *Demography and Finance – Finance and Growth.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:3**
Lundqvist, Torbjörn. *Den starka alkoholstatens fall.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:4**
Olsson, Stefan. *Vad är nytt under solen? Om problemet med att veta vad som är nytt i historien och samhället.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:5**
Andersson, Jenny. *Alva's Futures Ideas in the construction of Swedish Futures Studies.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:6**
Essén, Anna. *Svensk invandring och arbetsmarknaden. Återblick och nuläge.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:7**
Barnekow, Erik. *Demografi och finansmarknad – en översikt av empirisk forskning.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:8**
Karlström, Anders, Palme, Mårten och Ingemar Svensson. *The Timing of Retirement and Social Security Reforms: Measuring Individual Welfare Changes.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:9**
Palme, Mårten och Ingemar Svensson. *Pathways to Retirement and Retirement Incentives in Sweden.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2002:10**
Ranehill, Eva. *Social snedrekrytering till högre studier. – En litteraturöversikt.*

- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:1**
Korpi, Martin. *Regionala obalanser – ett demografiskt perspektiv.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:2**
Rydell, Ingrid. *Demographic Patterns from the 1960s in France, Italy, Spain and Portugal.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:3**
Dahlberg, Susanne & Ruth-Aida Nahum. *Cohort Effects on Earnings Profiles: Evidence from Sweden.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:4**
Malmberg, Bo & Thomas Lindh. *Swedish post-war economic development. The role of age structure in a welfare state.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:5**
Essen, Anna. *Kvarboende och äldrevard i hemmet med modern teknik. –Vad hämmar utvecklingen?*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:6**
Ramstedt, Berith. *Free movers som resurs och strategi –utländska studenter i det svenska utbildningssystemet.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:7**
Daumerie, Béatrice. *What future for Europe? New perspectives in post-industrial fertility issues.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:8**
Thalberg, Sara. *Demographic Patterns in Europe. A review of Austria, Germany, the Netherlands, Estonia, Latvia and Lithuania.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:9**
Wasmer, Etienne. *Interpreting Europe and US labor markets differences: the specificity of human capital investments.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:10**
Hrdlicka, Anna. *The future of housing and technology in Japan – the Connected Homes Group Study Tour.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:11**
Thalberg, Sara. *Barnafödandets politik. – En analys av partiernas argumentation i nativitetsfrågan 1997-2003.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:12**
Westholm, Erik. *Leaving Rurality Behind. Re-orientation of spatial policies in Sweden.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2003:13**
Amcoff, Jan. *Regional befolkningsomfördelning bland unga och gamla.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2004:1**
Gartell, Marie & Håkan Regnér, *Inkomstpremier av lärosäten för män och kvinnor som tog en examen under 1990-talet.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2004:2**
Barnekow, Carl, *Diskriminering i den statliga sektorn? - En utvärdering av det statliga pensionssystemet.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2004:3**
Lundqvist, Torbjörn, *Organised Interests, Labour Market and Migration: the Swedish Model.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2004:4**
Westholm, Erik, *Modes of re-territorialisation, Spatial implications of regional competition politics in Sweden.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2004:5**
Malmberg, Bo & Thomas Lindh, *Forecasting global growth by age structure projections.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2004:6**
Blomquist, Sören & Vidar Christiansen, *Welfare Enhancing Marginal Tax Rates: The Case of Publicly Provided Day Care.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2004:7**
Malmberg, Bo & Thomas Lindh, *Demographically based global income forecasts up to the year 2050.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:1**
Lundberg, Urban, *Social Democracy Lost – The Social Democratic Party in Sweden and the Politics of Pension Reform, 1978-1998.*

- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:2**
Lundqvist, Torbjörn, *The Employers in the Swedish Model. The Importance of Labour Market Competition and Organisation.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:3**
Nahum, Ruth-Aida, *Income Inequality and Growth: a Panel Study of Swedish Counties 1960-2000.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:4**
Estrada, Felipe, *Våldsutvecklingen i Sverige – En presentation och analys av sjukvårdsdata.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:5**
Rydell, Ingrid, *Equity, Justice, Interdependence: Intergenerational Transfers and the Ageing Population.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:6**
Röstberg, Anna, Andersson, Björn & Thomas Lindh, *Simulating the Future Pension Wealth and Retirement Saving in Sweden.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:7**
Bäckman, Olof, *Welfare States, Social Structure and the Dynamics of Poverty Rates. A comparative study of 16 countries, 1980-2000.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:8**
Nilsson, Anders & Felipe Estrada, *Den ojämlika utsattheten. Utsatthet för brott bland fattiga och rika 1984-2001.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:9**
Esser, Ingrid, *Continued Work or Retirement? Preferred Exit-age in Western European countries?*